

28. заседание

Вторникъ, 23 декември 1924 година

(Открито отъ председателя д-ръ Т. Кулевъ, въ 16 ч. 15 м.)

Председателъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провери по списъка числото на присъстващите г. г. народни представители.

Секретарь д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст): (Прочита списъка. Отъ заседанието съ отсъствували следните народни представители: Алексиевъ Никола, Ангеловъ Йорданъ, Атанасовъ Никола, Бояджиевъ Стефанъ, Водевъ Борисъ, Вълчевъ Ангелъ, Гиргиновъ д-ръ Александъръ, Герговъ д-ръ Борисъ, Гочевъ Стефанъ, Грозевъ Иванъ, Гургутски Рашкелъ, Даневъ д-ръ Стоянъ, Димитровъ Парашкевъ, Димитровъ Тодоръ, Донсузовъ Михаилъ, Дончевъ Георги, Думановъ Топчо, Дяковъ д-ръ Пейтванъ, Живковъ Георги, Ивановъ Пани, Илиевъ Иванъ, Кабакчиевъ Христо, Колевъ Михаилъ Момевъ, Колушевъ д-ръ Недѣлко, Кръстевъ Захаръ, Кьорчевъ Димо, Маждраковъ Тодоръ, Марковъ Мико, Милевъ Никола, Минковъ Атанасъ, Мишовъ Петъръ, Найденовъ Петко, Николовъ Върбанъ, и Николовъ Маришъ, Парасковъ Василъ, Пенчевъ Петъръ, Петринъ Николай, Петровъ Борисъ, Поповъ Владимиръ, Поповъ Георги, Продановъ Господинъ, Пъдаревъ Костадинъ, Славовъ Йорданъ, Стояновъ Петко, Тодоровъ Грую, Топаловъ Недѣлко, Хаджиевъ Никола, Чернокозовъ Георги и Яневъ Димитъръ)

Председателъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Присъствуватъ 115 души. Значи, имаме пълното споредъ правилника число присъстващи за откриване на заседанието.

Обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристъпимъ къмъ дневния редъ, имамъ да ви направя пѣкво съобщение, на първо мѣсто за отпуските които съмъ далъ на пѣкво г. г. народни представители по важни домашни причини, а именно:

- На г. Илия Тодоровъ — 2 дни;
- На г. Стойчо Монановъ — 3 дни;
- На г. Маришъ и Николовъ — 4 дни;
- На г. Иванъ Петровъ — 2 дни;
- На г. Ангелъ Вълчевъ — 3 дни;
- На г. Георги Живковъ — 3 дни;
- На г. Парашкевъ Димитровъ — 3 дни;
- На г. Атанасъ Минковъ — 2 дни и
- На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 3 дни.

Народниятъ представителъ г. Костадинъ Пъдаревъ, който се е ползувалъ досега съ 20 дни отпускъ, моли да му се разрешатъ още 4 дни отпускъ по болестъ. Като е съгласенъ да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Безшипство, Събрането приема.

Въ бюрото на Народното събрание съ постъпили следните законопроекти и предложения:

Отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда — проекторешение за отпускане безплатно 20 тона първокачество камени вжланица отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство — мисия „Хрестови ученици“ — София;

Отъ същото министерство — проекторешение за отпускане безплатно 15 тона първо качество камени вжланица отъ държавната мина „Марица“ на дружество „Червенъ кръстъ“ за вжланиция пунктъ за бѣжанците на гара Свиленградъ;

Отъ същото министерство — проекторешение за приемане на държавна служба — кондукторъ при държавната мина „Перникъ“, руския подданикъ Н. Яковлевъ за срокъ отъ една година;

Отъ Министерството на финансите — законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за тарифата на износните стоки.

Пристъпване къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по интерпелацията на парламентарната група на Социалдемократическата партия до сежко скжпотията.

Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Стефановъ.

П. Стефановъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за скжпотията е въпросъ, който се разисква не само у насъ, въ България, а е въпросъ, съ който се занимаватъ въ пѣлия свѣтъ. Това въпросъ не е български, а е свѣтовенъ. Не сме ние, които ще отречемъ, че въ България има скжпотия, и не сте вие, които ще докажете, че въ България има евтния. Скжпотия има въ пѣлия свѣтъ и човѣчеството, което страда отъ нея, се мъчи да намѣри пѣкакъвъ начинъ, за да излѣзе отъ нея, да облекчи положението си. Но всички формули и рецепти, които се препоръчватъ срещу скжпотията, еж останали безсилни да я премахнатъ. Нека се знае, че скжпотията не се дължи, не е резултатъ само на спекуланти, а е резултатъ на свѣтовната война, на унищожението на всички запаси презъ тази война: избиха се много години за работа хора, избиха се и добитци, а плюсъ туй за насъ се прибави товарътъ на репарационните задължения, бѣжанскиятъ въпросъ и т. н. Следователно, скжпотия има и като нейна причина не може да се сочи единствено спекулата. Този, който сочи само спекулата като причина за скжпотията, трѣбва непременно да признаемъ, че той иска да прави съ този въпросъ демагогия, дребно партизанство.

Когато се приказва за скжпотия, най-напредъ се обръща внимание на хлѣба, като-чел-и той е, който посжквя явлота, като-чел-и посжквянето на хлѣба е, което създава скжпотията у насъ. Въ сжщностъ хлѣбътъ не е така посжквянъ, както еж посжквянъ другите артикули, внасяни въ страната отъ вънъ. Хлѣбътъ еж остана най-евтинъ въ сравнение съ артикулите, внасяни отъ вънъ. Защото ако направимъ едно сравнение на индексъ на посжквянето на хлѣба и този на другите артикули, внасяни отъ вънъ, ние неизменно ще трѣбва да се съгласимъ, че хлѣбътъ е най-малко посжквянъ. Но понеже той е най-важната и най-важната храна за българския народъ, ние най-напредъ поглеждаме къмъ хлѣба и казваме че скжпотията се състои само въ хлѣба и вземаме мѣрки за намаляване на скжпотията, която се е създава вследствие посжквянето на хлѣба. Казахъ, че ако вземемъ да направимъ едно сравнение между цената, която има днесъ хлѣбътъ, и цената, по която се купуватъ днесъ доставените отъ вънъ артикули, ще видимъ, че хлѣбътъ не е така скжпя. Напр. земеделецътъ, който преди войната е купувалъ единъ плугъ за 45—50 л., днесъ ще купи същия плугъ за 1,500, 2,000 л., па даже и 3,000 л., споредъ голѣмината и споредъ системата на плуга. Следователно, хлѣбътъ не е най-скжпя и не бива ние да насочваме погледите си само къмъ хлѣба, а трѣбва, когато говоримъ за скжпотията, да обръщаме вниманието си и къмъ оибзи предмети, които се внасятъ отъ вънъ и които еж тоже скжпя. Отъ войната насамъ ние сме вземали мѣрки и сме търсили начини за поевтиняването на хлѣба. Ще останатъ тамети тѣзи институти, които съществуваха презъ време на войната, като комитетите за прехраната и Дирекцията за стоански грижи и обществена предвидливостъ. Тѣ бѣха създадени ужъ да регулиратъ икономическия животъ на страната, а въ сжщностъ еж били едно було, едно покривало на оибзи спекулантски институти, които еж се развивали въ страната, за да могатъ да създаватъ и разрушаватъ много каштали. Нима не ние е известно, какви работи ставаха въ тоя комитетъ и въ Дирекцията за стоански грижи и обществена предвидливостъ? Нима не

знаемъ, какви афери се създаваха тогава, но въпреки това да се разпределят ужъ еднакво всички артикули, които имаме въ страната, за да не се чувствува бедството отъ войната? Ужъ искаха да премахнатъ това бедствие, а въ същностъ се прикриваха ония спекуланти, които на точица свонгъ апелити за патруване на повече богатства. Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ правеше доставки на стоки, отъ които страната пъмаше нужда; напротивъ, съ тия доставки се допринасяше за спадаването на нашия левъ, за обезценяването на нашата валута. И макаръ че имаме такива примѣри отъ миналото, когато държавата се е мъчила да урегулира икономическия животъ на страната, днесъ пакъ създаваме институти, които да урегулиратъ този стопански животъ. Искамъ да ви посоча примѣра съ сегашния законъ за борба съ скъпотиата. Това е единъ законъ подобенъ на всички ония закони, които имаме презъ време на войната и чрезъ които се създадоха Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ и комитетитѣ по прехраната, само че се кръщава съ друго име. Фактътъ, че само два месеца следъ таггодишната реколта, при наличието на Вишнъ стопански съветъ и при наличието на такъвъ единъ законъ въ страната, се започна да се внася храна отъ вънъ, показва, че значението на този законъ не е тъй голѣмо, както пъкоя мисаха да го представятъ. Преследването на житното производство въ страната е ставало системно и до днесъ днешенъ то е пакъ предметъ на гошита отъ страна на властъ, на партии и на общественици, на всички ония, които искатъ да разрешаватъ въпроса за скъпотиата въ България. И когато житното производство се е подложило на всеобща гонитба, какъ не имате вие тогава по-голяма площъ въ страната засѣта съ житни храни, откозлото миналата година? Законъ е въ политическата икономия, че когато едно производство не дава пълнитѣ доходи, когато не се възнагрждава, то престава да бъде силно или пъкъ съвършено замира. Отъ войната насамъ, когато хранитѣ се изземваха и пазарата наполовина отъ цената имъ на външния пазаръ, оттогава и до днесъ днешенъ житното производство е предметъ на гошита. Вследствие на това гошение селянитѣ трѣбватъ да почне да обработва други земеделски култури, и той почна да обработва по интензивни култури. Това го наричатъ трансформация на земеделското производство, но тя не е дошла така естествено, а е вследствие на тия мѣрки, които се взематъ отъ страна на държавата за гошение на житното производство.

Не стигаще всичката тази работа, която стана презъ войната съ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ и съ комитетитѣ за обществената предвидливостъ, но презъ 1919 г. се създаде единъ непасатенъ за България законъ — законъ за консорциума, който ужъ трѣбваше да уреди стопанския и икономическия животъ на страната.

К. Николовъ (д. ег): Г. Драгневъ, като министъръ на земеделското управление Дирекцията на прехраната.

П. Стефановъ (з): Трѣбва да знаете какво е казалъ г. Драгневъ, когато се е създавалъ законътъ за тази дирекция. Той е управлявалъ дирекцията по необходимостъ, но въ всѣки случай той е билъ противъ дирекцията.

К. Николовъ (д. ег): Всички ги познаваме.

П. Стефановъ (з): Та примѣритѣ, които имаме въ миналото отъ тѣзи институти, сѫ толкова очевидни, че вие не можемъ сега да не изкажемъ нашето неодобрение отъ този законъ за борба съ скъпотиата, който по скъпия начинъ иска да урегулира икономическия животъ на страната. И фактътъ, че при съществуването на този законъ и при съществуването на Вишнъ стопански съветъ, съставенъ отъ видни икономисти и финанисти, само следъ пъколко месеца отъ вършитбата се започна внася на храни отъ вънъ, показва, че този законъ е непужонъ. Този законъ не служи да урегулира икономическия отношения въ страната, ами да прави изключително само хлѣба евтинъ, значи да набавя евтинъ хлѣбъ. А евтинъ хлѣбъ може да се набави не само по този начинъ — чрезъ законъ — а може да се набави и при свободенъ износъ, при свободна размѣна. По този последния начинъ много по-лесно е да се направятъ хранения въ България по-евтина, откозлото съ законъ. И ако презъ време на войната можехме да оправдаемъ съществуващитѣ тогава институти, които уреждаха икономическия животъ въ страната — казвалъ се, че върховнитѣ интереси на държавата ги налагатъ —

днесъ не можемъ да намѣримъ за тѣхъ такава оправдане. Тѣ се явяватъ съвършено ненужни, защото съществува международна обмѣна и пъма никаква блокада.

Председателъ: Г. Стефановъ! Вашитѣ 15 минути се свършватъ. Споредъ правилника, не можете да говорите повече отъ 15 минути.

Г. Стефановъ (з): Всички говориха по половинна частъ. — Г. г. народни представители! Още отъ 1919 г. насамъ се прояви една тенденция да се закупува житото въ началото на есенната кампания евтино и следъ туй въ края на стопанската година се продава скъпо. Туй явление съществува и днесъ, и отъ тамъ е това покачване цената на житото. Затова вие сме въ едно положение: ако днесъ ядемъ житото по-евтино, не знаемъ какво ще стане утре. Тази работа — трѣбва да се каже самата истина — се извършва отъ спекулантитѣ, които, скрити задъ закона, по-лесно патруватъ голѣми, несмѣтни богатства.

К. Бозвелиевъ (с. д): Нали казахте, че спекулата не е причина за скъпотиата?

П. Стефановъ (з): Азъ ще допльня. Вие признаваме, че спекулата е причина за скъпотиата, но тя не е най-главната причина.

К. Бозвелиевъ (с. д): Някой не отказва това.

П. Стефановъ (з): И ако въ другитѣ държави се борятъ противъ нея и ако сѫ взети тамъ разни мѣрки отъ страна на държавната властъ, то и нашата държавна на свой редъ трѣбва да вземе мѣрки противъ спекулата. Обаче не съмъ съгласенъ, че спекулата е единствената и най-главната причина за скъпотиата.

Миналата година се закупиха всички храни по цена 2 л. килограмътъ, и тия, които не бѣха пужни за вътрешната консомация, се изнесоха, а тия, които трѣбваша за вътрешната консомация, се прибраха, акаширираха отъ разни мелничари и житари, и последнитѣ, покровителствуващи отъ вноснитѣ мита, можаха да продадатъ тия храни по 4 л. килограмътъ, когато ги купуваха по 2 л. — една явна печалба отъ 100%. При туй положение разбира се, че трѣбва да признаемъ, че спекулата върши своето за увеличение на скъпотиата, и въ всѣки случай ще трѣбва да препоръчаме мѣрки за нейното премахване, както препоръчавме и мѣрки за премахване на скъпотиата изобщо.

Намѣсата на държавата не трѣбва да отива много далечъ. Държавата трѣбва само да урегулира вноснитѣ и износнитѣ мита. Ако искаме да дадемъ на страната евтинъ хлѣбъ, вие можемъ да го направимъ чисто а просто, като премахнемъ вноснитѣ мита. По такъвъ начинъ ще пахлуятъ отъ вънъ на пазара въ страната храни и тогазъ нашето жито, ако е било по-скъпо, ще се подравни немигуемо съ оуи, дошло отъ вънъ. Но никакъвъ начинъ, обаче, не трѣбва да желаемъ да ядемъ по-евтинъ хлѣбъ, откозлото го ядатъ на западъ, дето се определя цената на житото; но никакъвъ начинъ не трѣбва да искаме да даваме по-евтино хлѣба на непроезводителното население у насъ, откозлото го яде самиятъ производителъ. Това не трѣбва да става, защото ако стане, то значи да противопоставимъ едно съсловие на друго въ нашата държавна — пъкоя, което въ настоящия моментъ не е полезно за страната. Въ това моментъ, когато България е изложена на опасностъ, още неминуема, вие ще трѣбва да престанемъ да експортираме съ въпроса за скъпотиата и ще трѣбва да се покажемъ само българци. И азъ, който съмъ защитникъ на икономическия, политическия и духовнитѣ интереси на земеделското съсловие, не мога да разглеждамъ този въпросъ само отъ гледището на неговитѣ интереси, а ще трѣбва да го разгледамъ и отъ гледището на общъ българскитѣ интереси. Въ днешния моментъ, когато пѣлятъ народъ ще трѣбва да бъде помилненъ, вие ще трѣбва не само да не насъкваме противоречивитѣ интереси единъ противъ другъ, но ще трѣбва да ги примиримъ, защото това е нужно, за да се запазятъ върховнитѣ интереси на страната.

Казвамъ, намѣсата на държавата не трѣбва да отива много далечъ, както се препоръчаваше отъ интересистора и отъ пъкоя господата отъ другитѣ парламентарни групи, напр. отъ г. Малинова, който, ако се не лъжа, въ своята речъ по отговора на тронното слово казваше, че ако е въпросъ да намазватъ скъпотиата, вие ще трѣбва не само милиони, а и камонни да дадемъ, за да я намазимъ. Вие трѣбва да имаме предъ очи примѣра на Русия където

има пълна намѣса на държавата въ стопанския животъ и пакъ иѣма свинѣ хлѣбъ, или тенденция къмъ свинѣ. Трѣбва да има граница, до която ще отива намѣсата на държавата. Следователно, ние не можемъ да се обявимъ за единъ насилъвически мѣрки, защото видѣхме нагледъ, че резултатътъ отъ тѣхъ е много лошъ. Ако искаме да имаме усилѣхъ въ борбата противъ скѣпотията, ще трѣбва да вземемъ мѣрки, чрезъ които не само да намалимъ скѣпотията, но и да я премахнемъ.

Мѣрките, които ние препорѣчваме за премахване скѣпотията, сѣ следующитѣ. Най-напредъ правителството ще трѣбва да се справи съ чиновническия въпросъ. Чиновничеството, което е най-голямата частъ отъ непронзводителното население, ще трѣбва да бѣде разумно съкратено, добре подбрано и добре платено. Правителството ще трѣбва да употреби всички усилия, за да намали данъчния товаръ и по възможностъ да премахне репарационнитѣ задължения. Ако искаме борбата противъ скѣпотията да даде осезателни резултати, ние, най-главно, ще трѣбва да обърнемъ внимание на производството. Въ заеливането на производството е спасението на страната. Азъ смѣтамъ, че само чрезъ засилването на производството ще се избави страната ни отъ настоящата скѣпотия, която съществува не само у насъ, но и въ цѣль свѣтъ. Обаче производството трѣбва да бѣде оставено при пълна свобода; то не трѣбва да се смѣва абсолютно съ никакви мѣрки, защото иначе ще бѣде спирѣно производството. За това мога да ви приведа следния примѣръ. Г. министрътъ на финанситѣ съ едно окръжно нарежда до своитѣ подвѣдомствени органи да опредѣлятъ и събиратъ трети данъкъ върху продуктитѣ отъ гроздето. Известно ви е, че върху лозята има поземеленъ данъкъ; върху продуктитѣ отъ гроздето — виното и джибритъ — има акцизъ. Сега г. министрътъ на финанситѣ е разпоредилъ съ окръжно № 26540 отъ 1 септември 1924 г. да се облагатъ и онѣзи стари вина, които единъ пѣтъ вече сѣ облагали, но които сега сѣ прекарвали презъ джибри. Това значи отъ една овца три кожи: единъ пѣтъ се облагатъ лозята съ поземеленъ данъкъ; втори пѣтъ се облагатъ съ акцизъ виното и джибритъ, и трети пѣтъ, когато старо вино поради това, че се е размѣтило, се прекара презъ джибри, за да се подобри, се облага пакъ съ акцизъ. Съ такива мѣрки ние ще смѣнемъ лозарството и ще накараме лозаритѣ, които сега прекарватъ тежка икономическа криза, да оставятъ този поминѣкъ, който е много важенъ за страната.

Тѣзи сѣ меркитѣ, които ние смѣтаме, че трѣбва да се възприематъ за борба противъ скѣпотията, която съществува у насъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Методи Храновъ.

М. Храновъ (н. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ съмъ убеденъ, че отъ всички тѣзи разисквания, положително иѣма абсолютно никаква практическа полза. Ние три дѣня разискваме по интерпелацията на г. Джидровъ и въпреки всичко това, азъ не чухъ досега да се посочи иѣкоя практическа мѣрка за една офикасна борба противъ скѣпотията, която тежи надъ страната. Единствената полза отъ тѣзи разисквания е, че можахме да чуемъ отъ правителството какво е направило и какво мисли да прави напредъ противъ скѣпотията. Вѣрно е, че въпросътъ за скѣпотията е важенъ, защото той е единъ въпросъ преди всичко за вътрешното спокойствие на страната, за нейното умротворение. Въ основата на всички социални стресения сѣ лежали винаги икономически причини. И ако у насъ иѣмаше тази тежка икономическа криза, азъ съмъ увѣренъ, че тѣзи отрицателни идеи на крайнитѣ партии не можеха да намѣрятъ почва да се развиятъ и иѣмаше да иматъ никакви резултати.

Всичкиятъ въпросъ е: какво трѣбва да се прави? Мене ми се струва, че опозицията ниго е дѣлжна, ниго може да посочва на правителството мѣрките, които то трѣбва да вземе по известенъ въпросъ на управлението. Опозицията упражнява само контролъ върху управлението; тя може да констатира известни положения и да посочва факти. Правителството, което непосредствено управлява и носи отговорностъ за това управление, ще трѣбва да памѣри мѣрките, съ които да се справи съ даденъ въпросъ.

Ние чуваме на два пѣти отъ г. министъръ-президента — както по отговора на трояното слово, така и по интерпелацията на г. Джидрова — дълги и изчерпателни обяснения на скѣпотията, като едно общо явление, и на при-

чинитѣ, които сѣ общи и които предизвикватъ тази скѣпотия. И ние сме съгласни, че скѣпотията е едно общо явление и че причинитѣ преди всичко сѣ общи — тѣ не сѣ чисто наши, български. Но разбира се, едно правителство, което управлява и което има да разрешава практически задачи, не може да се задоволява само съ теоретически обяснения на явленията, а ще трѣбва да взема конкретни мѣрки, ще трѣбва практически да разрешава тѣзи въпроси, защото управлението само по себе си е една практическа задача.

Вѣрно е, че скѣпотията е едно общо явление, но също така е вѣрно, че има и специални български причини, които влияятъ върху тази скѣпотия и срещу които правителството ще трѣбва да вземе известни конкретни мѣрки. Една отъ тѣзи мѣрки е законътъ, който гласувахме въ миналата сесия на Камарата, противъ скѣпотията.

Ако е въпросъ за чисто специални наши причини за скѣпотията, тѣ могатъ да се наброятъ много. Общата несигурностъ, за която г. Мушановъ говори въ миналото заседание — върлуването на банди въ страната, които нападатъ банки, тренове, частни лица, убийствата на хора, убийствата на официални представители на съдебната властъ — тая несигурностъ не може да иѣма своето отражение върху стопанския животъ на страната. Когато иѣмаме сигурностъ, очевидно е, че имаме всички причини да бѣдемъ зле. И една отъ главнитѣ задачи на правителството е да гарантира вътрешното спокойствие на страната доколко, докогато това е възможно. Ние иѣмаме сигурностъ въ капитала. Спомянете си, г. г. народни представители, че въ дружбашкия режимъ, поради едно нещастно недоразумение, или вследствие на болшевински разбирания, по силата на чл. 4 отъ закона за съдѣне и наказване виновнитѣ за пародната катастрофа, капиталътъ бѣде погнатъ, преследвахъ го, облагахъ го съ непоносими данъци до такава степенъ, че ние се намѣрихме въ единъ стопански застои. Очевидно е, че това не можеше да продължава. Една аномалия бѣше да се облагатъ акционеритѣ дружества повече, отколкото възлизатъ тѣхнитѣ основни капитални. Ясно е, че при такава политика капиталътъ иѣма да се пласира, че той ще се крие, че ще имаме една икономическа и парична криза, която ще увеличава скѣпотията.

Причина за скѣпотията сѣ и непоносимитѣ данъчни облагания, които днесъ съществуватъ въ страната. Данъкътъ върху общия доходъ би трѣбвало да се отмени. Данъкътъ върху общия доходъ, който остана само за градоветѣ, не е единъ данъкъ, който ще трѣбва да се прилага у насъ, защото ние не сме подготвени за него и защото независимо отъ неговитѣ дефекти, финансовитѣ органи вършатъ такива несправедливости при неговото облагане, че дребнитѣ търговци, занаятчии и еснафи, които днесъ сѣ поставени при едно положение на ужасна криза и не могатъ да посрещатъ своитѣ пужди, сѣ принудени да затворятъ дюкянитѣ си, защото не могатъ да плащатъ данъка, който имъ е паложенъ. Азъ зная многобройни случаи, при които хора, които упражняватъ известни занятия сѣ обложени съ такива непоносими данъци, щото непременно трѣбва да фалиратъ, ако рекаатъ да ги плащатъ. Не можете вие при това положение на пѣщата да некаете иѣщо по-друго отъ това, което имаме — скѣпотията ще върлува. Случаятъ съ стачката на софийскитѣ штипендавци и гостиничари, единъ случай може-би дребенъ нагледъ, ви характеризира едно настрѣхнало положение въ страната. Едно мирно съсловие, което никога не е мислило да прави стачка, прави тази стачка не съ целъ да пречи на правителството, но да протестира противъ този начинъ на облагане. Вие виждате, че въ София то се надига и затваря дюкянитѣ си въ знакъ на протестъ. Държавата трѣбва да се грижи за своето съкровище. Фискалъ безспорно има своитѣ пужди, но тия пужди не трѣбва да бѣждатъ удовлетворявани изключително отъ гърба на данъкоплатцитѣ, защото когато тия данъкоплатци бѣждатъ разснати материално, държавата иѣма откъде утре да лева данъци и иѣма откъде да ги взема. Ето какъ се явява още една причина за скѣпотията.

Азъ мисля даже, че раздроблението на земята, което се създаде въ дружбашко време съ закона за трудовата поземелна собственост и което се продължи съ закона за трудовитѣ земеделски стопанства, гласуванъ отъ тази Камара, също така е една причина да иѣмаме това производство, което можехме да имаме безъ тѣзи закони. Едно раздробление на земята не само не може да ни гарантира едно по-голямо производство, но и хората, за-

страшени въ своитѣ законно придобити права съ единъ законъ, който казва: „Ще ви взема земята“, не смѣятъ да предприематъ нищо за производството и то намалява. Оне когато дружбашитѣ гласуваха своя законъ за трудовата поземелна собственост ине имаме статистически данни, които говорѣха, че земледѣлциитѣ съ заебли по-малко площъ, отколкото е била заебта презъ предишната година, а това бѣше поради страха, че земята може да имъ бжде взета. Тѣзи хора не искаха да заебватъ земя, па която плодътъ имъ да се падне на тѣхъ или не се знае кому ще се падне. Създаде се една несигурностъ въ правнитѣ отношения на хората, създаде се едно положение на несигурностъ въобщие и оттамъ пататъкъ ине имаме и констатацията, която ни прави г. министъръ-председателтъ въ своето изложение, че и сега, въ 1923/1924 г. обработваемата площъ е била по-малка, отколкото е била порано.

Става дума за съкращение на чиновнически служби, за излишнитѣ разходи въ държавния бюджетъ. Г. г. народни представители! Ако е вѣрно, че има излишни служби — а това е вѣрно — правителството трѣбва да действа решително, и предъ нуждитѣ на държавния бюджетъ, който трѣбва да се уравнивѣси, защото това е една голѣма проблема за дневния Парламентъ, то имъ и не бива да се спира предъ никакви жертви. Държавата не може да бжде приютъ на граждани, които ще искатъ непременно чрезъ нейнитѣ средства да изкарватъ своето препитание. Ако тѣхнитѣ служби сѣ излишни, съкратете ги и направете една голѣма икономия въ бюджета. Въ това отношение, вѣрвамъ, че ви поддѣрпватъ всички. Ине си даваме добра смѣтка за последствията, които могатъ да произлѣзатъ отъ това. Маса български граждани, настанени сега на държавната трапеза, ще бждтѣ изхвърлени на улицата и за известно време ще останатъ безъ работа — а това ще бжде една друга криза — но тѣ имъ да останатъ гладни; на частни работи, въ производството, където и да е, тѣ ще могатъ да вложатъ своя трудъ, по силата на нуждата, да живѣятъ. Държавата преди всичко ще трѣбва да мисли за своя бюджетъ и за уравнивѣсяването на този бюджетъ тѣ е длъжна да направи всички възможни и разумни съкращения на персонала.

Като говоримъ за конкретни мѣрки, азъ считамъ, че една такава мѣрка бѣше самиятъ законъ за скжнотията, който обаче нищо не ни даде. Ине не си правимъ илюзията, че съ единъ законъ могатъ да се превъзмогнатъ голѣмитѣ икономически и политически причини, но все пакъ този законъ трѣбва да се прилага твърдо, за да даде поне ония малки резултати, за които той е създаденъ. Въместо това ине виждаме скжнотията да расте, цената на житнитѣ производения да расте постоянно и да се създава една тревога въ населението. Нѣма опасностъ отъ гладъ, но въ всѣки случай има опасностъ отъ поскъпване на хранитѣ, които не всѣки може да си набави съ тѣя покупателна способностъ, която има сега. Законътъ противъ скжнотията предвижда известни санкции противъ спекуланта. Азъ не зная досега дали се е намѣрилъ икъой спекулантъ, върху когото този законъ да е приложенъ.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Има. Има заведенни дѣла.

М. Храновъ (п. л.): Ако има, добре. Азъ мисля, че въ настоящия моментъ въ страната има храни, и правителството е право като ни казва, че нѣма да има гладъ. Но тѣзи храни, сега-засега поне, доколкото сведенията говорятъ, не излизатъ на вътрешния пазаръ. Хранитѣ не се изнасятъ; много малко е изнесено — това е истината. Но защо хранитѣ се криятъ и кой ги крие? Ако хранитѣ се намиратъ въ производителитѣ, имъ да се намѣри тукъ нито една парламентарна група, която да съветва правителството да сложи ръка върху тѣхъ, защото това ще бжде една мѣрка, която ще трѣбва да се упражни масово и ще има лоши последиствия. Но ако има търговци ангресисти, ако има търговски фирми, ако има кооперации, които укриватъ хранитѣ и не ги изнасятъ на пазара, за да причиняватъ по този начинъ изкуствено повишаване на тѣхнитѣ цени, въ такъвъ случай азъ смѣтамъ и решително заявявамъ отъ страна на нашата група, че правителството може да сложи своята ръка върху тѣя спекуланти, защото една власт трѣбва да защита законнитѣ права на гражданитѣ, по не спекулантскитѣ интереси на отдѣлнитѣ хора. Тукъ много се говори противъ спекулантитѣ. Ако има укриване на храни отъ подобни търговци, които искатъ да експлоатиратъ съ едно бедствие на народа, независимо отъ това къмъ коя група принадлежатъ,

правителството трѣбва да наложи силата на закона върху тѣхъ и да имъ вземе хранитѣ. Това е една мѣрка: предъ общитѣ интереси на страната, предъ общитѣ интереси на народа може да се посегне върху отдѣлнитѣ интереси на спекуланти, които искатъ да реализиратъ чрезмѣрни печалби чрезъ едно чрезмѣрно повишаване на ценитѣ.

К. Николовъ (д. ср.): Тукъ-таме това се прави, по то не може да бжде система. Дето има такива спекуланти, веднага хранитѣ имъ се взематъ.

М. Храновъ (п. л.): То се знае — защото азъ пакъ казвамъ, че законътъ за намаляние на скжнотията е насоченъ повече противъ спекуланта. Г. министъръ-председателтъ я разграничи на незаконна и законна спекулация. Очевидно е, че противъ законната спекулация никой имъ право да вземе мѣрки. Тя е въ естеството на търговеснитѣ отношения, които се създаватъ въ дневната държава. Нито единъ търговецъ имъ да вземе да върши търговия, ако не е сигуренъ, че ще реализира печалба. Интересътъ е, който го кара да върши тѣя работа. Но противъ незаконната спекулация, която трупа чрезмѣрни печалби, по изкуственъ начинъ, по престѣпенъ начинъ, по начинъ такъвъ, какъвто е предвиденъ като престѣпенъ въ този специаленъ законъ за намаляние на скжнотията, азъ мисля, че комисарнатѣ по прехраната и правителството ще трѣбва да взематъ своитѣ мѣрки.

К. Николовъ (д. ср.): Взематъ се мѣрки.

М. Храновъ (п. л.): Ине като група не можемъ да препорѣчаме на правителството какво да прави. Ине мислимъ, че страната има нужда отъ сигурностъ и дългъ е на правителството да я осигури. Ине мислимъ, че държавиятъ бюджетъ трѣбва да се съкрати въ излишнитѣ му разходи. Това е дългъ на финансовия министъръ и на правителството да го направитъ. Ине мислимъ, че трѣбва да се предприеме всичко, какъвто е възможно, не за да се премахне скжнотията — защото това не може да се иска отъ никого, тѣя претенция никой не може да има — но за да се намалее въ възможнитѣ размѣри, за да може тя да бжде по-леко поносима и за да може икономическото положение на страната да стане сравнително по-сносно. Въ тѣя посока правителството трѣбва да действа бързо и му се налага една твърда политика. Такава политика то трѣбва да има и трѣбва да я прилага съ оная разумностъ и целесъобразностъ, която въобщие му се налага отъ неговата отговорностъ. (Ръкоплѣскация отъ националибералитѣ)

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Илия Караджовъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! 15-тѣ минути, които ми се даватъ да говоря по интерпелацията на г. Джиandrova върху скжнотията, не сѣ достатъчни, за да мога обширно и съ данни да развия нашето гледище по въпроса.

Мене ми направиха впечатление думитѣ на г. Джиandrova, що се отнасятъ до съветитѣ къмъ правителството за изземване върпениитѣ храни. По този въпросъ ще се спира малко по-късно.

Мене ми направи тоже впечатление речта на г. министъръ-председателя Цанковъ, както и тази на главния комисаръ по прехраната г. Николовъ, що се отнася до цифритѣ, съ които тѣ искаха да оправдаятъ скжнотията у насъ.

Г. г. народни представители! За мене въпросътъ, сложенъ тукъ за разглеждане, се очертава въ три направления: първо, скжнотията като общо стопанско явление, последица отъ войнитѣ, и като продуктъ на нашитѣ локални условия, второ — вършилата търговия и трето — спекуланта, въ тѣсната смиселъ на думата.

Скжнотията е обща. Ине не можемъ да искаме да се върне животътъ преди войната. Ще бжде гладностъ да искаме, напр., хлѣба 20 ст. килограмътъ; ще го ядемъ толкова, колкото го ядатъ въ другитѣ държави. Цената на житото се опредѣля отъ международния пазаръ. Производството на България е толкова малко, та не може да влине както на ню-йоркската борса, така и на шверската или коя да е друга борса. Канада, Съединенитѣ-щати, Аржентина — това сѣ странитѣ, които диктуватъ ценитѣ на борсата. И всичкитѣ търговци къмъ м. м. януарий и февруарий, когато вече жътвата на Аржентина се при-

вършва и новата реколта се явява на пазара, могат да определят дали цената на житото у насъ ще се покачи или ще спадне.

Ине въ България можемъ да разглеждаме скъпотиията отъ гледището на валутния въпросъ. Ако нашата валута все повече и повече спада, ако ине вървимъ по стъжнитѣ на Австрия, Германия или Русия, безспорно е, ще ядемъ хлѣба по 10, а 15 и 20 л., можа и 100 л. Отъ туй спадане на нашата валута, безспорно, най-много ще пострада българското чиновничество, заплатитѣ на което се определятъ отъ бюджета.

Като се говори за намалението на скъпотиията — за окончателното ѝ премахване не може да става и дума, изключена е абсолютно възможността да се върнатъ времената преди войнитѣ — повдига се въпросътъ: какво трѣбва да се направи, за да се подобри нашата валута?

Г. г. Никола Мушановъ и Петко Стояновъ, които говориха въ миналото заседание, ви казаха, че валутата зависи твърде много отъ спокойствието, отъ законността и реда въ страната. Можемъ ли ине да привлѣчемъ въ страната чуждия капиталъ, можемъ ли да създадемъ условия, щото той да не бѣга отъ тукъ? Нека само правителството си тегли заключението и да направи всичко потребно да привлѣче чуждия капиталъ, да не го гони отъ тукъ; да направи всичко възможно, щото търговията и индустрията у насъ да се развиватъ правилно и спокойно.

Валутата зависи още и отъ уравнението на търговския балансъ. Какво виждаме ине? Ине виждаме, че вносътъ е по-голямъ отъ износа. При съвременното общество, организирано на почвата на личната печалба, нѣмайки предъ видъ интереситѣ на консоматоритѣ, ине виждаме, че търговското сѣловие, съ целъ на спекула, днесъ внася въ страната стоки за 2—3 и повече години, а не колкото е необходимо за единъ периодъ отъ година време.

Валутниятъ въпросъ зависи още и отъ балансирането на държавния бюджетъ. Можемъ ли ине да направимъ икономии въ бюджета? Ето единъ важенъ въпросъ. Ине видѣхме, че тазгодишния бюджетъ отъ 6 милиарда се увеличи на 8½ милиарда лева. Самн тикате страната къмъ пропастъ, що се отнася до нашата валута.

Скъпотията е въ зависимость и отъ вътрешната политика на правителството. Докато у насъ има разбойнически банди, докато гражданитѣ не смѣятъ да отиватъ по селата, докато селянитѣ не смѣятъ да отиватъ по градоветѣ, докато никой не е сигуренъ за своя животъ, дотогава нека не се очаква у насъ правиленъ икономически развой, дотогава ще има пълна стагнация, ще има пълно спадане на нашата валута. Кредитътъ ни въ странство е отражение на това, което става у насъ; той зависи отъ правителството, той зависи отъ неговата вътрешна и външна политика.

Премиснавамъ къмъ втория въпросъ, който е по-важенъ, по-сѣщественъ и който може да бѣде разрешенъ именно отъ главния комисаръ по прехраната г. Николовъ — верижната търговия. Що е верижна търговия? Не е ли това, когато единъ продуктъ се купува отъ производителя, да положимъ, по 5 л., минава презъ 4—5—6 рѣце и, докато стигне до консоматора, се продава 10—15 л.? Не е ли тази система на търговия еп cascade, както казватъ, продуктитѣ да минаватъ презъ нѣколко рѣце, . . .

А. Урумовъ (д. ст): Да направимъ единъ Консорциумъ и да те направимъ неговъ директоръ!

Д-ръ И. Караджовъ (з): . . . система, която толерира свободната търговия и прави продуктитѣ у насъ много по-скѣпи, отколкото струватъ тѣ на производителя.

К. Николовъ (д. ст): Г. Караджовъ! Азъ съмъ забранялъ верижната търговия.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Съ думи и съ окръжии не се върши работа.

К. Николовъ (д. ст): Има хора дадени въ смѣтъ за верижна търговия.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ще ви дамъ примѣръ, г-да. Отъ овцевѣднитѣ-млъжари, напр., млѣжото е купено по 5—6 л. килограмътъ. Знае се, че отъ 3 кгр. млѣко се получава 1 кгр. сирене; 3 кгр. млѣко по 6 л. — 18 л.; да прибавимъ за соль, за работа и за други разноски още 2 л. — 20 л.; днесъ сиренето се продава по 45—50 л., па и повече килограмътъ. Виждате, колко костува на производителя и колко се продава на пазара. Това се дължи именно на

туй, че то минава презъ нѣколко рѣце: отъ евренна-мандраджия се продава на ангросиста-търговецъ, отъ последниятъ — на други по-дребни търговци, отъ тѣхъ на още по-дребни и т. н. Виждате, какъ консоматорътъ купува продуктитѣ двойно и тройно по-скѣпи, отколкото струватъ тѣ на производителя.

Миснавамъ къмъ другия въпросъ — спекулата. Спекулата е едно престѣпление, вършено отъ ангросисти-търговци или отъ фабриканти, които, съ целъ да получатъ печалба по-голяма отъ нормалната — ако може да се говори за такава, ако може да има моралъ въ търговията — закупуватъ известни продукти и държатъ въ рѣцетѣ си пазара. Тѣй спекулиратъ днесъ съ захарята 5-тѣ захарни фабрики. Днесъ могатъ да спекулиратъ и търговцитѣ-житарни, могатъ да спекулиратъ и оризовитѣ търговци, могатъ да спекулиратъ и всичитѣ онѣзи, които се картелиратъ, както въ производството, така и въ търговията. Никой законъ, създаденъ у насъ, до тоя моментъ не е могълъ да засегне спекулата. Може-би бившата Дирекция за стопански грижи и обществена предвидливостъ да е направила нѣщо; може-би бившиятъ Консорциумъ, съ своето постановление, че търговецътъ не може да държи въ своя хамбаръ жито повече отъ два месеца, да е направила нѣщо, но законитѣ за облекчение продоволствието и за намаляване на скъпотиията, създадени отъ днешното правителство, не допринася нищо въ туй отношение.

К. Николовъ (д. ст): Това е една трудна материя. Ето и законопроектъ въ Франция (Показва го), който ще бѣде гласуванъ. Тамъ е казано, че съдѣтъ ще определя кога е спекулиралъ единъ търговецъ. Така е у насъ. Всѣки въпросъ за спекулата го решава съдѣтъ.

Х. Силяновъ (д. ст): Нѣма верижна търговия. Недейте приказва така, г. Караджовъ!

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ искамъ да обърна вниманието ви, г. г. паролни представители, на това, какво може да се направи въ борбата срещу верижната търговия и спекулата. Ако обществото бѣше организирано стопанска не отъ гледна точка на личната печалба, а отъ гледна точка на интереситѣ на консоматоритѣ, или ако то бѣше организирано въ едно кооперативно общество, положението не би било таково.

К. Николовъ (д. ст): Ето френскиятъ законъ (Показва го) Вижте какво е спекула. Тамъ социалдемократитѣ го внасятъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Говорейки за борбата противъ верижната търговия и противъ спекулата, искамъ да се спра и на това, което главниятъ комисаръ по прехраната, г. Николовъ, ни даде преди нѣколко дена, като отчетъ за неговата деятельность въ борбата му за облекчение на продоволствието и за намаляване на скъпотиията.

За мнозина, както и за г. Липчевъ, законитѣ за облекчение на продоволствието си остава законъ безъ особени резултати. Едва ли Главното комисарство — на може и общинскитѣ комисарства — не остана само фабрика за окръжии и зановѣди. Съ зановѣди и окръжни живота не се управлява, реални резултати не се получаватъ.

К. Николовъ (д. ст): Дотогава, докогато не можемъ по въѣдуха да се съобщаваме, всѣки комисаръ въ България, въ която има повече отъ 280 комисарства, не може да мине безъ окръжии.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ Ви оправдавамъ, г. Николовъ, и считамъ, че Вие може би незаслужено носите укоритѣ за политиката на правителството, което прие единъ законъ, за който г. Липчевъ каза, че е законъ за тонковитѣ. Но Вие носите друга отговорност. Когато на Васъ се посочи отъ кооператоритѣ въ България, че законитѣ Ви дава право да избирате между двѣтѣ системи: държавната система — ваши стопанства, ваши складове, ваши зеленчукови градини, ваши хамбари — и частната система, като сключвате договори, било съ кооперациитѣ, било съ търговцитѣ — Вие не се вслушахте въ тѣхния гласъ, а предпочетохте да свикате една конференция отъ търговци, житарни и мелничари, . . .

К. Николовъ (д. ст): И хора отъ вашитѣ синдикати.

Д-ръ И. Караджовъ (з): . . . безъ нито единъ кооператоръ. Г. Пенчевъ отъ централа „Напредъ“ казва: „Нито

веднажъ комисарятъ не ни е викалъ“. Когато запитахъ Вашия помощникъ г. Лобановъ: защо не се велунахте въ нашия позивъ да свикате кооперативнитѣ централи, той не можа да ми отговори.

К. Николовъ (д. ст.): Той не е мой помощникъ, а на софийския комисаръ. — Нѣма случай, нѣма окръжно, въ което да не се споменава: прибѣгвайте до помощта на кооперативнитѣ, синдикатнитѣ и популярнитѣ банки. И тази сутринъ по телефона говорихъ съ Шумевъ въ тази смисълъ. Защото, трѣбва да се признае, всички посредници трѣбва да бъдатъ изключени въ това нещастно време отъ търговския пазаръ. Верижната търговия се забранява по закона. Приказвайте тъкмо обратни работи.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Дайте ми възможностъ да се изкажа.

К. Николовъ (д. ст.): Говорите работи, които азъ не съмъ вършилъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Когато говоряхъ за Лобановъ, имамъ предъ видъ софийското комисарство. Къмъ него е отиравенъ апелъ въ смисълъ, че днесъ кооперацията е извикана въ живота да се бори противъ спекулата, противъ верижната търговия, и се апелира къмъ него да свика всички кооперативни централи на брой 10—11: „Напредъ“, „Солидарностъ“, „Нагревъ“, „Съюзътъ на популярнитѣ банки“, „Съюзътъ на производителнитѣ кооперации“, „Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации“, „Земеделската синдикатна централа“, „Мельничаръ“, „Вегетарианското дружество“ и други подобни централи. Ние апелирахме къмъ главния комисаръ, понеже законътъ му дава това право, съ договоръ да повѣри своитѣ функции на една федерация отъ тѣзи централи. Ако бѣхте го направили, нашитѣ общини нѣмаше да се обременяватъ съ излизани бюджетни разходи, а щѣше да се даде възможностъ на тѣзи институти — кооперативнитѣ централи — извикани отъ живота да се борятъ съ скъпотията и спекулата, да оправдаятъ оуй назначение, което иматъ. Ние можехме да се боримъ съ спекулата и скъпотията, ако Вие бѣхте повѣрили Вашитѣ функции, съ всичкитѣ привилегии, които законътъ Ви дава, на тѣзи кооперативни централи.

К. Николовъ (д. ст.): Законътъ за продоволствието стоварва прехраната на населението върху общинитѣ, не на мене.

Д-ръ И. Караджовъ (з): „Съюзътъ на популярнитѣ банки“, централа „Напредъ“, „Общиятъ съюзъ на земеделскитѣ кооперации“ продоволствуваха населението. Тази година софийското комисарство е дало 27 милиона лева на търговцитѣ. Ако г. Чочо Брагановъ е тукъ, ще признае, че ми подпушна да ви кажа, че има много отъ тѣзи търговци, които днесъ си правятъ къщи съ тѣзи пари.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Той се е подигралъ. (Смѣхъ)

Д-ръ И. Караджовъ (з): Туй показва, че системата, която е възприета отъ почтаемното правителство — доставката на храни да се повѣри само на търговското съсловие — е система, която ще доведе не до поевтиняване, а напротивъ — до компрометация.

К. Николовъ (д. ст.): Това не е политика на главното комисарство.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Системата ви, която позволява, следъ като се изнесе всичката храна, да се забрани приносъ и следъ това наново да се внесе, дава право на една голѣма фирма да каже: „Анджакъ затова сме се борили — да изнесемъ, да внесемъ; това е нашата специалностъ: днесъ ще изнасяме, утре ще внасяме, отъ това ще спечелимъ“. Това е интересътъ на голѣмитѣ, крупнитѣ фирми „Драйфусъ“, „Пинкасъ“ и т. н.

А. Урумовъ (д. ст.): Да възложимъ това на „Народния магазинъ“!

Д-ръ И. Караджовъ (з): Но ролята на едно правителство, което иска да задоволи интереситѣ на селскитѣ и

градски консоматори, е да се намѣси въ тази борба, по не на страната на търговцитѣ.

Като знаа, че министъръ-председателътъ е голѣмъ кооператоръ — въ миналото съ него и съ г. Ляпчевъ сме участвували въ конгреса на кооперативнитѣ сдружения — просто ме оудва, какъ може той да изкаже следната мисълъ: „Азъ не искамъ да засегамъ търговското съсловие“. Въпросътъ бѣше за нормировката на предметитѣ. Кого ще засега тогава тази нормировка? Земеделското съсловие — неговитѣ продукти ще нормира, както искатъ социалиститѣ; ще нормирате брашното, яйцата и др.

Г. г. народни представители! Предполагамъ, че времето ми за говорене изтича. Ето защо, ще се спра на въпроса за нормировката. Когато г. министърътъ съ право се противопоставя на изземването на хранитѣ отъ земеделцитѣ, тѣй настойчиво искамъ отъ г. Джидрова, той заговори и за нормировката. Въ проекта на социалиститѣ, сравненъ съ нашия, има нѣщо, което не е въ интересъ на земеделското съсловие. Да се нормиратъ продуктитѣ само на земеделцитѣ, да се ядатъ яйцата по 10 ст., хлѣба по 3—4 л., сиренето по 20 л., а земеделцитѣ да купуватъ млечове по 4—5 хиляди лева — това е несправедливо и това никоя държава, никое правителство не може да го нека, безъ да рискува да получи общия протестъ на земеделското съсловие. Ако въ миналото, презъ войната, драговолюно или принудително, въ името на общитѣ интереси за отечеството, се е допускано изземване и нормировка отъ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, въ нормално време — а мисля, що се отнася поне до стопанството, ние вървимъ къмъ нормални времена — това нѣщо не може да се допусне. Който обаче си позволи да изземва съ шикове и картечници, тѣй както нѣкога капитанъ Владимиръ Поповъ, когато бѣше въ 31 полкъ, изземваше житото въ Ескиджумайска околия, той ще срещне голѣми протести. Който се осмѣли дори да нормира ценитѣ на земеделскитѣ продукти, трѣбва да знае, че ще предизвика народното негодувание и ще получи нескончаемъ протести. Въместо омиротворение на гладнитѣ, ще получи метежъ и бунтъ на онеправданитѣ. А въ случая онеправдани оставатъ земеделскитѣ производители. Сравнявайки законопроекта на широкитѣ социалисти съ нашия, азъ констатирамъ едно добро въ тѣхния законопроектъ — обществения контролъ въ организирането на продоволствието и въ борбата съ скъпотията. Вашата система отбѣгва кооперативитѣ. Докато тѣ казватъ: общинскитѣ комисарства или продоволственитѣ бора, както тѣ ги наричатъ, изключително и задължително трѣбва да предоставятъ на мѣстнитѣ популярни банки, или на потребителнитѣ кооперации, или въ красенъ случай на клоновѣтѣ на Земеделската банка доставката на предметни отъ първа необходимостъ, вие казвате laissez faire — laissez passer т. е. свободна търговия, днесъ съ Петровичъ, утре съ други, но не и съ кооперативитѣ. (Възражения отъ говоритѣтѣ) Азъ моля и г. Коста Николовъ да ми каже въ кой градъ въ днешния моментъ сѣ набавили продукти отъ първа необходимостъ чрезъ кооперативитѣ и на коя кооперация по договоръ сѣ предоставени всички права по закона въ това отношение?

С. Василевъ (д. ст.): Въ Татаръ-Пазарджикъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Това е изключение.

К. Николовъ (д. ст.): Навѣкъде е възложено това на популярнитѣ банки и на кооперативитѣ. Къде да Ви кажа.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Дори и сега времето не е минало да се възложи това на кооперативитѣ. Г. главниятъ комисаръ, иначе почтенъ човѣкъ, добъръ човѣкъ, нека се възползува отъ онѣзи права, които законодателятъ му дава, да свика на конференция кооперативнитѣ централи.

К. Николовъ (д. ст.): Където има кооперации и популярни банки, на тѣхъ е възложена прехраната.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Моля Ви се, г. Николовъ, изслушайте единъ кооператоръ.

К. Николовъ (д. ст.): Азъ Ви слушамъ всекога съ внимание.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст.): Кажете въ кой градъ? Говорите неистини.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Наведѣжде, въ всички почти градове.

К. Николовъ (д. ст): Кажете ми единъ градъ, където не е възложено, и азъ ще предпиха да се възложи.

И. Ковачевъ (з): Гр. Търново. Нали искате да ви се посочи.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Вѣща кооперация се бори противъ ежкотиията, обаче комисарството игнорира кооперацията. Трѣбва една система да се усвои. Комисарството трѣбва да свика всички кооперативни центри на конференция, пѣщо повече дори — да корегира закона, като всички кооперативни центри се обединятъ подъ една национална федерация, на която Вие, г. главни комисарю, да повѣрите вашитѣ права и всички отѣзи привилегии, които законътъ Ви дава. Тогава ще видите, че пѣма да има верижна търговия, пѣма да има спекула, ще има ежкотиията относителна, но пѣма да има такъва ежкотиия, какъто има сега. Това, което Вие подхвърляте за кооперация „Напредъ“, за брашното, не е укоръ за кооперацията; напротивъ то показва, че тази кооперация е продавала нормално. Но колко да сто печели кооперацията? Тя е купила на едно брашното по 11.50 л., 20 ст. за превозъ и други разноски, ставатъ 11.70 л., а продава го 12 л., значи, оставатъ и 30 ст. печалба. Що еж 30 ст. печалба на 12 л.? Това прави по-малко отъ 1%, почти 1/2%. Кой търговецъ печели 1/2%? Само една кооперация може да се задоволи съ такава печалба. Търговцитѣ печелятъ 10—20—30—100—200%, а ако има будали, могатъ да печелятъ и 300%. Тѣй че укорътъ хвърленъ на кооперация „Напредъ“ е неоснователенъ и въ това отношение тя не може да се осжжда. Системата, която еж усвоили нашитѣ кооперации, която е система на всички европейски кооперации, е да продаватъ по пазарнитѣ цени. Системата на американскитѣ кооперации е да продаватъ по текуща цена. Тѣй че отъ тая гледна точка кооперация „Напредъ“ е постигнала правилно, и ако съ това е искано да се узави кооперативното дѣло, най-малко г. главнитѣ комисаръ е сполучилъ.

Какво трѣбваше да направя комисарството, ако некаше въ този моментъ да не изпаднемъ въ това смѣшно, комично положение — да доставиме храни отъ странство, отъ Америка и Сърбия. Още презъ м. августъ, когато цената на жютото бѣше 4—5 л., комисарството трѣбваше да има предвидливостта на библейския Иосифъ, трѣбваше да има предвидливостта на Мидхадъ наша, или най-малко на всички дребенъ ежкотиия, който винаги туря малко повече храна въ хамбаря, или пъкъ трѣбваше да пострѣни като Мидхадъ наша, който събираше достатъчно храни въ общинскитѣ хамбари, за да изхрани населението въ нужда, или пъкъ най-после да пострѣни като библейския Иосифъ, който презъ 7-тѣхъ плодородни години събралъ храна за 7-тѣхъ пещодородни години.

К. Николъвъ (д. ст): Мидхадъ наша имаше милиони.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Той пѣмаше милиони. — Както намѣрихте сега пари, пѣхте да намѣрите и тогава — банкоцитѣ бѣха на разположение на правителството. Вие можехте да закупите храни по 4—5 л. и да дотрувате тукъ въ София занасъ отъ 500—600 вагона, иеобходими за прехраата на Софийското население. Ако пѣмате хамбари, ако пѣмате елеватори, елвози — което е голѣмо нещастие за България — вие поне трѣбваше да строите такива. Отъ Консоциума имате единъ фондъ отъ 220,000,000 л. въ Българската земеделска банка; трѣбваше най-малко да постронте варненския елеваторъ.

К. Николовъ (д. ст): Азъ ли трѣбваше да ги строя?

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ще ги строите.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Въ Варна подготвителнитѣ работи еж започнати.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Ако строителната работа на варненския елеваторъ се започна, ежщото е необходимо и за вътрешността. За София е необходимо единъ елеваторъ за 500—600 вагона. Въ закона за елеваторската мрежа е предвиденъ строежъ на софийски елеваторъ. Вие трѣбваше най-малко да започнете тая работа. Въ Америка — чель съмъ още като ученикъ книгата на Людвигъ Кравцики „Капитализацията на земеделската промишленостъ“, и сега еж го спомнямъ — на много мѣста хранитѣ

еж натрупани въ бушели по гаритѣ и покрити съ голѣми черни мушамы, които отъ далечъ приличали на клепаалъ кадугеръ. Ако това въ Америка е тѣй, както картинно го описва Людвигъ Кравцики, защо и пие на Софийската гара да не можемъ да направимъ подобни бушели отъ жито, покрити съ мушамы, и да направимъ единъ неприкосновенъ занасъ за София, та въ тия моменти, когато чиновничеството подлага петиции за тринадесета заплата, да му кажемъ: пѣма да ви дадемъ тринадесета заплата, а ще ви дадемъ хлѣба по 4—5 л. килограмътъ. Това трѣбваше да стане, по то не се направи. Изобщо, оставяйки търговията свободна и повѣрявайки въ рѣцетѣ на търговци както износа, тѣй и вноса на храни, изобщо осигурявайки на тѣхъ голѣми печалби, съ право този законъ за много отъ народнитѣ представители, на може би и за Васъ, се явява единъ законъ твърде неефикасенъ. Крайно време е да стане една корекция, като вземете хубавото отъ проекта на широкитѣ социалисти и прибавите онова, което имате отъ личенъ опитъ, за да направите единъ такъвъ законъ за облекчение продоволствието на населението и за намаление на ежкотиията и спекулата, който да отговаря на времето. Иначе ще имате неприятности съ гладнитѣ.

Г. Николовъ! Още презъ м. августъ съ подписа си, мислейки че следите пресата, Ви отпращихъ единъ апелъ.

Председателътъ: Моля, г. Караджовъ, завършете.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Дайте ми още петъ минути, за да завърша. — Та на този позивъ, тѣй сериозно панисалъ и съ искреностъ отпращехъ къмъ Васъ, трѣбваше най-малкото да дадете отзвукъ. Това е апелъ на единъ кооператоръ къмъ Васъ. Азъ ще еж позволя свободата да Ви го прочета, защото, изглежда, че не сте го прочели. Иначе, като добъръ човѣкъ, може би пѣхте да се отзовете.

К. Николовъ (д. ст): Чель съмъ го. Въ много нареждания съмъ препорѣчвалъ на общинитѣ — въ Пеново, Тръмбешъ и пр. въ ежкотиията „Искъръ“, на ежкотиията „Дунавъ“ — „Купувайте жито отъ кооперациитѣ, защото тѣ еж въ непосредствена връзка съ производителитѣ“.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Въ в. „Земеделска отбрана“ отъ м. августъ т. г., като посочваме дефектитѣ на закона за продоволствието и като го сравняваме съ проекта на широкитѣ социалисти, ние препорѣчваме държавно-кооперативната система на продоволствие, а за общинитѣ — общинско-кооперативната система, т. е. за цѣлата страна да предоставите съ договоръ вашитѣ права на всички кооперативни центри, а за вѣща община и районъ да се предоставятъ на единъ районенъ кооперативенъ съюзъ, дето държавата и общината да участвуватъ както участвуватъ въ воднитѣ ежкотиияти. Като Ви съобщавамъ това, писахъ Ви следующето:

(Чето) „Къмъ главния комисаръ Коста Николовъ и общинскитѣ комисари по прехраата,

„За да не се обяднатъ думитѣ на тоя депутатъ-икономистъ“ — думата е за г. Лячова, който каза на времето че законътъ е за тонковцитѣ, и сега мѣлчи — „за да не стане законътъ паштина такъвъ за „тонковцитѣ“, за да не се хвърли „прахъ въ очитѣ“ на кооператоритѣ, защото отъ това последнитѣ еж губели за страната, считамъ се за задълженъ публично да обрѣка вниманието върху възможността и при „закона за тонковцитѣ“ да се направи пѣщо резултатно за цѣлата страна, като се извика кооперацията на помощ“.

По-нататътъ. „Законътъ за облекчение продоволствието и за намаление на ежкотиията чл. 2 пунктъ в задължава“ — Васъ задължава — да организирате продоволствието на нуждатащо се население съ предмети отъ първа необходимостъ, като хлѣбъ, зърнени храни, варива, зеленчукъ, месо, риба, млѣчни продукти, топливо, соль, газъ и пр.

„За тая целъ Вие ще уредите свои стопанства и предприятия, или ще възмете въ договоръ съ кооперации, частни дружества и лица, като имъ авалсирате необходимитѣ суми.“

„Законътъ Ви дава право на изборъ между две системи — държавно-общинска и частна. Сжщиятъ законъ Ви дава правото да правите изборъ между дветѣ частни системи: обществено-кооперативна и частно-спекулантска“.

К. Николовъ (д. ст): Тия права еж на общинскитѣ комисари. Монитѣ права еж други.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ бѣхъ много търпеливъ, когато Вие приказвахте. Моля бъдете и Вие търпеливъ, толерантенъ. Имайте елементарнитѣ качества на политически възпитанъ човѣкъ. — (Продължава да чете) „Да откривате свои стопанства и предприятия, то значи да вървите по стѣжките на българскитѣ комунисти, които съ държавни капитали, отпуснати имъ за продоволствие, опростиха заетитѣ отъ тѣхъ общини. Да имате свои стопанства и предприятия, а да я увеличите до размѣри, както въ държавния конезаводъ „Божурище“, дето единъ конь струва повече отъ 100.000 л. Да сключите договори съ частни дружества и отдѣлни лица, това е равносилно да бъдете заподозрѣни“ — Вие, г. Николовъ, и другитѣ Ваши комисари — „въ изкористяване на продоволственото дѣло. Решително отхвърлете всѣкакви договори съ частни дружества и лица. Иначе Вие ще подпомагате въ вашия стопански животъ агентитѣ за растящата скѣпнотия и спекула“.

Председателъ: Моля, свършете, г. Караджовъ. И денитѣ Ви петъ минути минаха.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Още малко и ще свърша. — „Остава единствената здрава и народна организация за борба противъ скѣпнотията — това е българската кооперация.“

„Кооперативна България е прошарена съ около 3 хиляди кооперации, болшинството отъ които иматъ продоволственъ отдѣлъ. За съестяване на общински средства по персоналъ, за избѣгване разходи по поемане магазини, мелници, градини, месарници и др.“ — които искате Вие да организирате — „а това ще се отрази върху цената на продуктитѣ, вие, натоваренитѣ съ тая задача български комисари и при сегашния законъ можете до голѣма степенъ да разрешите задачата, опирайки се на кооперациитѣ въ нашата страна.“

„Г. К. Николовъ, главниятъ комисаръ по продоволственото, Вамъ лежи отговорностъ и отъ Васъ зависи законътъ да стане такъвъ за „тонковцитѣ“ или да се направи доста нѣмно за консоматоритѣ“. — Отъ Васъ зависи! — „Отъ оповестеното по вестницитѣ първо Ваше окръжно до общинскитѣ комисарства става ясно, че държавата ще дава кредитъ въ крайна нужда и, следователно, общинитѣ, съ свои средства, ще почнатъ организиране продоволственото“.

Председателъ: Г. Караджовъ! Не злоупотрѣбвайте съ моето търпение. Престанете съ четенето на Вашия апелъ. Парламентарната трибуна не е мѣсто за четене на разни умотворения.

Д-ръ И. Караджовъ (з): „Това означава, още отсега може да се предвиди, че гладнитѣ и нуждающитѣ се дълго ще чакатъ, а недолоството и мизерията по-дебело ще се напластяватъ“ . . .

Председателъ: Моля, г. Караджовъ, свършете!

Д-ръ И. Караджовъ (з): Още нѣколко реда.

Председателъ: Г. г. народнитѣ представители сѣ чели този Вашъ апелъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Никой не го е челъ.

Председателъ: Кажете де е печатанъ Вашиятъ апелъ, цитирайте броя на вестника и свършено. Г. г. народнитѣ представители сѣ грамотни и, които желаятъ, ще го прочетатъ.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Другитѣ говорятъ по 5 минути и по 1 часъ. Азъ Ви моля да ми разрешите да говоря още 5 минути, за да довърша читата и да заключа.

Председателъ: Моля, г. Караджовъ, азъ вече Ви направихъ отстъпка. Не може да се четатъ вестници отъ трибуната.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Защото се засѣга Вашиятъ законопроектъ ли? Разрешете ми още 5 минути, за да завърша.

Председателъ: Азъ Ви дадохъ три пѣти по 5 минути.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Остава ми да прочета още нѣколко реда — най-сжщественото отъ апела на единъ кооператоръ, именно какво трѣбва да се направи. Моля Ви, г. председателю, да ми позволите да довърша.

Председателъ: Вие говорихте вече 40 минути. Цитирайте броя на вестника и свършено.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Азъ не мога да си обясня тази Ваша заинтересованостъ. Други говориха по 50 минути.

Председателъ: Най-после трѣбва да има мѣрка за говоренето.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Още нѣколко минути и свършвамъ.

Председателъ: Нѣма смисълъ да четете вестници отъ трибуната.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Моля! Остава ми да прочета най-сжщественото отъ апела на единъ кооператоръ, който третира въпроса съ пълна искреностъ.

Председателъ: Направете заключението си.

Д-ръ И. Караджовъ (з): (Чете) „Главното комисарство незабавно, по наше мнение, трѣбва да свика на конференция представители на кооперативнитѣ централи: „Братски трудъ“, „Съюза на неутралнитѣ потребителни кооперации“, „Съюза на популярнитѣ банки“, „Съюза на зачатъчскитѣ кооперации“, „Община съюзъ на земеделскитѣ кооперации“, „Българското земеделско дружество“, „Земеделската синдикална централа“, „Напредъ“, „Вегетарианското дружество“, „Изгревъ“, „Мелничаръ“ и „Солидарностъ“ съ целъ да ги убеди да се федериратъ — да образуватъ национална федерация на кооперативнитѣ централи и да поематъ чрезъ договора организиране на прехраната, продоволственото и борбата противъ скѣпнотията. Снабдете го съ достатъченъ кредитъ и привилегиитѣ по закона и вие най-усилено ще постигнете целта.“

„Сжщото трѣбва да направятъ и всички общински комисари съ мѣстнитѣ кооперации отъ града и селата.“

„Не сторите ли това, ограничавате ли се само съ фабриката на окръжии и наредби, вършите една непростена демагогия, резултатитѣ на която ще видите по-после, когато гладнитѣ тълпи съ протести почнатъ да се притискатъ около комисарствата. Въместо хлѣбъ и естинъ животъ, картечници ли ще имъ противопоставите?“

Председателъ: Г. Караджовъ! Ако продължавате да четете, ще Ви отнема думата. Свършете.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Като свършвамъ, моля г. главния комисаръ да повика всички кооперативни централи и да стори онова, което той въ продължение на 4—5 месеца е нѣмалъ инициатива да направи, защото само по този начинъ може да се върви по пътя на една ефикасна борба противъ спекулата и за намалението на скѣпнотията. (Ръкоплѣскане отъ земеделцитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Лѣвицата умна — дѣсницата безумна; дѣсницата умна — лѣвицата безумна. Най-после дойдохме до най-голѣмия въпросъ — скѣпнотията. По-право тя дойде сама. Венецитѣ на благоразумието е благоденствието; венецитѣ на неблагоприятието е мизерията и скѣпнотията. Този е въпросътъ, който се е видѣлъ въ краката ни, и отъ насъ ще зависи да не се омотаемъ като пѣтелъ въ кълчища. (Смѣхъ) Азъ напълно съмъ съгласенъ съ г. Личевъ, че законътъ за прехраната, който гласувахме по-рано, е за тонковцитѣ. Азъ винаги съмъ обвинявалъ правителството за това, че то, намѣсто да излѣзе срещу демагогията съ по-рационални средства, излѣзе да създава законъ, за да запришва гърлата на хората. По-нататъкъ ние дойдохме да правимъ други закони. Преди нѣколко дена ние създадохме новъ законъ — не помня заглавието му, защото моятъ умъ се отказва да го запомни.

Нѣкой отъ сговоритѣ: Противъ безработицата.

Х. Димитровъ (з): Да, противъ безработицата. — Нѣкой отъ тия, които държатъ точна смѣтка за статистическитѣ

данни въ свѣта, казватъ тукъ, че ние по законодателство сме надпреварили много културни страни, даже и Англия. Това, г-да, показва, че демагогията не е само въ лѣво, но и въ дѣсно. Това показва, че ние се хлъзгаме по повърхността. Ако въпросътъ за скъпотията не бѣше се омоталъ въ краката ни, може би нѣмаше да има нужда да си задълбочаваме мозъка по-дълбоко.

Изтъкна се отъ преждеговорившиятъ, че правителството следъ 9 юний, вмѣсто да се заеме да урежда стопанскитѣ въпроси, се отдаде на правне партия. Къмъ това азъ имамъ да добавя, че никога не се е заемалъ сериозно да урежда стопанскитѣ и държавни въпроси у насъ. Както всички досегашни правителства, тъй и сегашното правителство губи $\frac{3}{4}$ отъ времето си за да си прави партия. Онова, което опозиционеритѣ говорятъ по стопанскитѣ въпроси, то е само, за да го пхнатъ между колелетата на правителствената колесница. На това се дължи дето ние нѣмаме изработени шатове и дето нашитѣ правни отношения не вървятъ по най-късия и икономиченъ пѣтъ. На това по-нататкъ се дължи дето ние имаме чиновничество процентно едва ли не най-много въ свѣта. Нещастieto отъ всичко това е, че законитѣ сочатъ единъ пѣтъ, а самиятъ животъ, действителността следва и върви изъ другъ пѣтъ.

П. Алековъ (с. д): Нещастieto е, че ти можешъ да говоришъ отъ тамъ, където стоишъ сега.

Х. Димитровъ (з): Нещастieto е тамъ, че ти, като хипотизиранъ, не можешъ да разберешъ вече нищо една неклиширана приказка. (Смѣхъ) — Действително правителството следъ 9 юний се отдаде да прави партия, и досега това продължава да го занимава — повече отъ половината му време отнема. Азъ съмъ говорилъ и другъ пѣтъ на тази тема, че не зависи само отъ добрата воля на правителството, за да следва то една линия на поведение. И опозицията, наковалнята въ случая, има влияние върху неговото поведение. И когато гледамъ всичката тази действителност, азъ, когато обвиняватъ, че съмъ станалъ правителственъ, — а пѣкъ въ действителностъ съмъ опозиционеръ и на опозицията, и на пѣлата българска действителност, — се чудя отъ къде да почна, за да отида до оная линия, дето да мисля, че върши нѣщо.

И. Годоровъ (д. ст): Шибай всички — най-лесна работа.

Х. Димитровъ (з): Коя е причината, за да има куражъ да ме атакува онзи господиень, (Сочи П. Алековъ) който ме апострофиратъ? Опозицията не памира думи, за да пропозира всичкото ми поведение. Най-уважаемата и призната за легална опозиция, начело съ в. „Знаме“ и г. Малиновъ — съжалявамъ, че той не е тукъ, за да му говоря въ очитѣ за моето възмущение поради неговото поведение — казва, че хора като Омарчевски и други мечтатели започнали да се опомнятъ. Азъ намѣсвамъ този въпросъ, не защото мене лично ме боли, а защото общественитѣ въпроси сж свързани съ поведението на онѣзи хора, които се отцепиха отъ Сговора и които му турнаха прѣти въ колесницата и го заставиха да мисли само за партията си. Тъ му казватъ да си вземе багажа и да си ходи. Но какъ да си ходи! Отъ възъ пѣтъ още не сж си прокарали, аеропланъ, като Стамболийски, още не сж си набавили, остава имъ просто въ земята да се закопатъ. Какво може да се довърши на единъ Малиновъ, който е отпусналъ фронта на демокрацията съ гласуването на чл. 17 отъ конституцията? Или ще ни се извини, какво той е мислил, че Фердинандъ е добъръ. Та тамъ е пената на държавника — да преценява навреме. Съ какво можемъ да го извинимъ днесъ, когато той казва на правителството, че то трѣбва да си вземе шапката и да си отиде, следъ като е похвалилъ 9 юний? Дали съ туй, че отпусна фронта предъ съглашенскитѣ войски презъ 1918 г., дали съ туй, че отпусна фронта предъ демагогията и настѣпленieto на Райко Даскаловци или, да кажемъ най-накрая, всичко това е минало, той е поумнѣлъ отъ тая поука? Права анализъ върху неговото поведение, защото той е най-сериозниятъ представителъ на опозицията.

П. Алековъ (с. д): Точно по скъпотията говоришъ!

Х. Димитровъ (з): Точно по политическитѣ причини за скъпотията, защото тѣ сж именно, които можемъ да премахнемъ. Не сме ние, които можемъ да създадемъ атмосферния влияние, за да настане у насъ плодородие, което отъ две години насамъ ние нѣмаме и за което отъ демагогия нищо дума не споменавате. — Г. Малиновъ или по-

право онѣзи кореспонденти, които спясватъ вестника — тѣхъ азъ нѣма да държа отговорни, защото тѣ въ повечето случаи сж отъ онѣзи, които казватъ: „Тато на този, който имъ дава папo“ — чрезъ своя в. „Знаме“ дойде да говори за всички атаки, които имъ се отправиха за това, че е търсилъ сблизение съ Турлаковци и Омарчевски и пр., и да каже като последно заключение, че за него престашикъ е онзи, който има присѣда — единъ гъзобаяджилъкъ, единъ адвокатски отговоръ, единъ празенъ отговоръ! Моля за моментъ едно здраво разсъждение. Не е ли достатъчно за човѣка Малиновъ, хванатъ отъ Омарчевски и компания и блъснатъ въ Шуменския затворъ, да разбере, че тия хора сж престѣпници? Ще има ли нужда отъ нѣкакъвъ зависимъ сѣдия, изплашенъ, заблуденъ сѣдия, да издава присѣда, за да разбере той, че тѣ сж престѣпници? Ако това не е невѣрваемостъ, ако не е старостъ, (Смѣхъ) кажете ми какво е?

Председателътъ: Моля, г. Димитровъ, бѣдете внимателенъ въ изразитѣ си.

Х. Димитровъ (з): Това е батакълъкъ.

Председателътъ: (Звъни) Моля, г. Димитровъ, азъ не мога да Ви позволя да държите подобенъ обиденъ езикъ.

Х. Димитровъ (з): Ти може да си приятелъ съ Малиновъ. (Смѣхъ) Азъ, когато говоря, не обиждамъ, а напротивъ, му обивамъ челото.

Председателътъ: Говорете по въпроса.

Х. Димитровъ (з): По въпроса говоря. — Всичката тая вътрешна политическа разхайтеностъ, г-да, бѣше оная, която оправдава правителството, да не застава на глупавитѣ становища на дружбашитѣ да изнася юрнекъ на политическо управление, да изнася юрнекъ на борба съ скъпотията и да продължава да тъпчи като конь съ вързани очи на едно мѣсто и да мисли, че чрезъ кооперациитѣ ще се победи скъпотията. Въ свѣта нѣма още никѣде да е станало това; това не е станало въ никоя културна държава. Най-културнитѣ държави чрезъ свободната търговия сж уредили своето положение, а тукъ ние, калпазипитѣ, където нѣмаме въ учреждение поне петъ чиновника, които да работятъ разумно, които сме се окепазали по всички линии на нашия общественъ животъ, начело съ тия, които пмаха най-големата икономическа организация — „Народния магазинъ“ — и които иматъ очи да излѣзатъ тукъ и да ни занимаватъ половина и единъ часъ, имаме куража да искаме и въ икономическата областъ да дадемъ юрнекъ отъ тукъ. И следъ всичката тази дивотия на производството казватъ да не изнасяло правителството житото! Ами отде ще постѣпни валута? Ами свободни ли сме предъ Репарационната комисиия? Когато тѣхнитѣ населення ядатъ качамакъ и черенъ хлѣбъ, а ние да си къркаме бѣлъ хлѣбъ, да имъ кажемъ: нѣмаме пари за плащане, ще ни оставятъ ли? Вие казвате, че дружбашитѣ сж само предатели, че тѣ биятъ рекордь. Но по-нататкъ този, който казва, че въ лицето на Омарчевски вижда мечтателъ, който бѣше „освѣтялilъ“ Риекъ, и онѣзи, които донѣкъ държаха за Макдоналдъ, а когато пропадна Макдоналдъ, хванаха се за политъ на пѣкой си Холянъ ли е. Оларъ ли е, не е ли прозрачна тѣхната целъ да заблудятъ единъ Вандервелдъ съ целъ да заставатъ правителството да слѣзе и да стане невъзможно по-нататъшното управление на това правителство? Не е ли очевидна тѣхната целъ, че сж готови да правятъ съюзъ дори съ дявола, за да взематъ властта? Не е ли дохожда по този начинъ до обезкредитяването на България предъ чуждия свѣтъ и до лишаването ѝ отъ възможността да може въ даденъ моментъ да каже: почакайте, г-да, въ беднотия сме, въ мизерия сме, недейте взема репарации тази година, та да нѣма нужда тогава да изнасяме жито, или шкъъ евентуално да имъ кажемъ да ни дадатъ единъ 100-милионенъ заемъ, за да пзхранимъ населението? Кой е причината тогава за всичко това? Преди всичко опозицията, която не е идеяна, а е повече кокалановска. Това сж политическитѣ причини.

Следъ всичко, което казахъ, азъ имамъ да обвиня правителството, какво съмъ го обвинявалъ и лаши, заедо то не е заставалъ на една по-решителна и здрава позиция. отъ една страна да се приближи, по начина на живота повече до народа, да не прибѣгва къмъ увеличение на заплатитѣ, които станаха голѣми, а отъ друга страна по-здраво да хване пѣрта и да плющи по гърба на опози-

цията докогато тя стане идейна. (Смѣхъ) Защото материалниятъ гладъ, г-да, или онзи гладъ, който се предизвиква само отъ корема, се усилва отъ онази слободия която ние имаме въ печата. Оня народъ, за дъ гърба на който се криятъ и виснуватъ непрестанно всевъзможни мизерници, този народъ, на който сега се формиратъ политическия убеждения и разбираня на държавниятъ въпроси, е отровенъ отъ тази систематическа пропанада. А когато се отрови душата на единъ народъ, когато се убие възраста му, че неговитъ ръководители и водители са добри ще приемете, че той изпада въ первентъ гладъ, въ мораленъ гладъ, въ гладъ на безвършието. Нѣмамъ време да ви говоря за значението на възраста. Единъ спокоенъ човѣкъ може да живѣе съ минимумъ храна, съ проста храна и обратно — единъ безспокоенъ човѣкъ, на когото всевъзможни хипнотизатори-демагози сж му наблъскали въ главата, че е нещастенъ, то е зло, той даже и много добре да е, ще се чувствува зло. Азъ съмъ билъ въ затвора нѣкъде въ Исланди съ работници, които също така подъ влиянието на негативната философия се считаха нещастни въ свѣта. Единъ отъ тѣхъ ядѣше въ затвора кокошки и печени ягнета. Азъ запитахъ и узнахъ, че и вънъ се е хранилъ така. И тѣзи хора, сигурно е, че иматъ по-голямъ окладъ, отколкото единъ нашъ генералъ. Подъ натиска на тази негативна философия тѣ дошли до убеждението да се считатъ нещастни и да роптаятъ. При този работникъ азъ ядѣхъ едва една десета отъ неговия окладъ, прецененъ въ пари. Азъ се чувствувахъ щастливъ, а той се чувствуваше нещастенъ! И азъ му казахъ: ти си нещастенъ, у тебе е убито сърцето, въ тебе е убита дисциплината въ мозъка, изтрили ти сж нервитъ, ти си действително нещастенъ. Всички тѣзи работи правителството трѣбва да ги разбере, то трѣбва да даде път на доброто, да му каже „аферимъ“, а на лошото — шамаръ; иначе ще имате разбойничество, ще имате спиране на търговията, ще имате липса на кредитъ вънъ. Така най-после тѣзи ще иматъ случая да видятъ правителството повалено, за да докаратъ още по-лошъ режимъ, разбира се, за народа, а може би и края на България.

Председателъ: Времето Ви изтече, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Та затова нека престанемъ да бѣгаме по форми, да престанемъ да създаваме законн, нека се анализира по-здраво поведението на парламентарнитъ групи, нека се изчисти ума и сърцето на България, които трѣбва да сж тукъ, и вие ще видите тогава прочистване на кръвта на дѣлия организъмъ.

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Радн Василевъ.

Р. Василевъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При вѣлка интерпелация прието е въ единъ Парламентъ, следъ като се подложи на критика дейността на правителството, да се предложи и единъ дневенъ редъ, който вли ще одобри тази дейностъ, или ще я порицае. Отъ името на боашинството, преди да предложа на почетамото Народно събрание единъ дневенъ редъ, дължа да кажа нѣколко думи. Следъ тѣй обширно развитието се дебатъ отъ три дни насамъ, азъ не бихъ искалъ да злоупотребявамъ съ валието внимание. Смѣтамъ, обаче, че обясненията, които даде както г. министъръ-председателъ, така и главниятъ комисаръ по прехраната, нашъ другаръ отъ Народното събрание — иврвиятъ за дейността на правителството и вторията за дейността на комисарството по отношение прилагането на закона за намаляване на скѣпотията и подпомагане на продоволствието — сж достатъчни. На мене остава да кажа нѣколко думи само, за да отхвърля известни невѣрни данни, които се цитираха, както и да направя известни възражения върху доводитѣ, изнесени отъ нѣкои отъ представителитъ на парламентарнитъ групи.

Г. г. народни представители! Споретѣ, които слушаме отъ три дни насамъ, бѣха въ по-голямата си частъ спорове теоритически върху дълбокитъ причини на едно мирово явление, каквото е скѣпотията не само у насъ, но и въ цѣлия свѣтъ. И ако има нѣкакво значение въ Парламента да се препоръчатъ известни конкретни мѣрки или нѣкъ правителството да вземе поука отъ тѣзи спорове, то ще бъде само дотолкова, доколкото въ тѣзи дебати, които се развиха, се посочиха конкретнитъ причини специално за поскъването на живота въ България, и това, което би могло да се направи за подпомагане продоволствието на населението. Азъ смѣтамъ, че ние, следъ като

отмнемъ набързо тази привидна скѣпотия, като игнорираме това привидно поскъване на предметитъ отъ първа необходимостъ и на всички други предмети, затуй, защото парата, размѣната монета, размѣнитѣ средства у насъ, съ които се оценяватъ продуктитѣ, сж намалени въ стойността си повече отъ 25—30 пати, ние ще говоримъ за скѣпотията и за поскъването тогава, когато надъ индексъ за това намаляване на нашата размѣна монета съзремъ известно отношение въ по-голямъ размеръ, което влиае върху стойността на предметитъ отъ първа необходимостъ. И, наистина, ако единъ предметъ днесъ се купува само 25 пати по-скѣпо, отколкото преди войната, ние не бихме говорили за скѣпотията и за поскъване, разбира се, ако този, който ще купува той предметъ, има сега едни доходъ, който е ималъ преди войната. Ако този, който има днесъ доходъ 25 пати увеличенъ, или получава обезпечена монета въ такъвъ размеръ, щото, като я превърне въ златна монета, ще получи, да кажемъ, тия пари, които е получавалъ преди войната, той би могълъ да си набави за скѣната валута необходимитъ предмети, ако тѣ имаша същото туй поскъване — 25 пати. Мисе ли обаче коефициентътъ на поскъването 25 п стигне 26—30, тогава вече имаме действително поскъване, още повече, че следъ войната нуждитъ на оудѣлия индивидъ сж увеличени — тѣ се увеличаватъ постепенно съ културното развитие на човѣчеството. Даже ако коефициентътъ на поскъването не бѣше надминалъ 25, 26, пакъ илше да има неудовлетворени нужди и илше да има викъ противъ скѣпотията, защото съ доходитѣ, които ще се получаватъ въ такъвъ размеръ, въ каквото сж се получавали преди войната, не ще могатъ да се удовлетворятъ нарастналитъ следъ войната нужди на човѣка.

У насъ, г. г. народни представители, действително има поскъване преди всичко на най-важнитъ предметъ отъ първа необходимостъ — на насѣния хлѣбъ. И азъ мисля, че ако поскъването не бѣше засегнало именно хлѣба и горивото, у насъ, може-би, не илше да има толкова спорове, не илше да има толкова оплаквания. И понеже се касае до най-необходимото за изхранването на човѣка, налагатъ се грижи отъ страна на държавата, на общини и на всички вобщие обществени учреждения да подпомогнатъ въ изхранването особено тия, които нѣматъ обѣзи доходи, които сж имали преди войната, а иматъ намалени доходи, защото тѣ сж именно, които най-много страдатъ. Таква грижа се полага въ навсѣкъде, таква грижа ще се полага и у насъ. И по отношение полагащето на тѣзи грижи, за да може да се удовлетворятъ насѣнитѣ нужди на тѣзи, които нѣматъ доходитѣ, които сж имали преди войната, а именно преди всичко чиновничеството изгѣло и отчасти другитъ слаби икономически слоеве — тамъ ще трѣбва да проследимъ дейността на правителството и на Парламента и, ако се намѣрятъ дефекти, тѣ да се изправятъ. И ако има да се направи тамъ нѣщо, то трѣбва да се направи, и правителството и Парламентътъ сигурно ще го направятъ, защото смѣтатъ, че настоящиятъ Парламентъ особено не е такъвъ, който може да бъде обвиняванъ, че заличава интереситъ само на едни, нито нѣкъ хората, които стоятъ на министерската маса, могатъ да бъдатъ обвинявани — както отчасти, може-би, се лансира това завчера отъ едни отъ народнитѣ представители — въ тенденциозно подкрѣплене на една частъ отъ българскитъ експортѣри, които искали да изнесатъ хранитѣ отъ България. Отъ името на групата, която представлявамъ, и като народенъ представителъ, който знае какво представляватъ както тия, които стоятъ на министерската маса, така и обѣзи на банкитѣ, които сж мои другари въ Парламента, дължа да отхвърля най-сериозно това обвинение и да заявя, че въ никой случай не може да се хвърли каквото и да е съмнение върху решението на правителството да отгѣни, да кажемъ, указа за износъ на хранитѣ презъ юлий или да не го приложи тогава, а да го приложи по-късно, затуй защото трѣбвало да се подпомогнатъ известни експортѣри или експортни къщи, за да могатъ тѣ да изнесатъ житото на България.

Г. г. народни представители! Можете да допуснете грѣшка и грѣшки въ правителството, можете да допуснете грѣшки и въ Парламента, но че има користно извършени сѣлки, азъ мисля, че никой отъ васъ, при чиста съвестъ, не може да допусне това по отношение на днешния Парламентъ и на днешнитъ управници. Днешната властъ — поне туй мога да кажа — е изкоренила корупцията въ свонтѣ висши сфери. Нито правителството, нито Парламентътъ въ по-голямата си частъ — това могатъ да кажатъ всички наши другари — могатъ да бъдатъ

обвинени, че поддържат корупцията или че я насаждаат, както това бѣше въ миналото. Вие четете въ вестниците, особено въ последните броеве, за скандалитѣ, които сѣм сѣгавали въ миналия режимъ, за корупцията, която е владѣла въ този режимъ. Въ вчерашнитѣ вестници пъкъ се изнесе присвоянето на 4-тѣ милиона швейцарски франка отъ покойния Стамболийски, за което въ скоро време ще се направи докладъ предъ Парламента. Недавно ние дадохме разрешение да се дадатъ подъ еждъ нѣколко бивши министри. Това пѣщо, г. г. народни представители, днесъ го пѣма, и върху добросъвестността на тѣзи, които стоятъ тукъ (Сочи министерската маса) и тамъ (Сочи болнишкетото), не можете да хвърлите нищо сѣпка отъ съмнение.

Важнитѣ въпроси, които, споредъ мене, трѣбва да занимаютъ Народното събрание и които отчасти локално действуватъ за увеличаване скѣпотиата или, най-малко, за нейното затвърдяване, тѣй да се каже, които влияятъ върху цената на предметитѣ отъ първа необходимостъ, г. г. народни представители, това сѣ, безспорно, тѣзи, които се изнесоха тукъ.

Възлѣ отъ общитѣ, мировитѣ причини, възлѣ отъ неурожая отъ две години пасамъ, който е почти въ цѣла Европа и у насъ, който не може да не докара поскъпане, известно влияние оказва и тая несигурностъ, за която преди малко говориха всички, които възлѣзоха на трибуната. Но за тая несигурностъ у насъ, г. г. народни представители, за лицата на редъ, на спокойствие и на окончателенъ миръ въ нашата страна кой е виновенъ? Трѣбва да се отговори на тоя въпросъ. Тѣзи ли, които стоятъ на министерската маса и които управляватъ България, сѣ виновни, или пъкъ другаде сѣ виновнитѣ, които не даватъ панетина, възможностъ да се установи окончателенъ миръ въ нашата страна? Ами намъ е добре известно, че даже и светци да седятъ на министерската маса, какъ ще се намѣрятъ хора въ България, които, подъ влиянието на чужди пропаганди, ще некалъ непремѣнно да създадатъ въ страната едно положение, желано отъ чужди държави или отъ чужденци.

Днесъ вие имате едно ново доказателство къмъ многото, които вие сме навикнали да слушаме отъ трибуната на Народното събрание. Днесъ азъ чета въ в. „Препоречъ“, че нови 3.115.000 динари сѣм изпратени въ България на 26 непознати лица, но нѣколко хиляди динари на всѣкого одного, и когато сѣм били заловени тия непознати лица, тѣ сѣм казали, че не знаятъ отъ къде имъ сѣм изпратени. Потърсено е въ Бѣградъ кой ги е изпратилъ — не се знае кой ги е изпратилъ. Очевидно е, това сѣм изпратени пари какъ отъ Виенската секция на една чужда пропаганда, която на всѣка цена се стреми да предизвика у насъ безредици. Г. г. народни представители! Вие виждате опити за метежи не само у насъ, а и въ страни, какѣто правителствата не сѣм дошли чрезъ превратъ, като този отъ 9 юни, а сѣм дошли по единъ поръчителъ пъкъ, чрезъ общи избори, по единъ парламентаренъ, подъ влиянието на тѣзи пропаганди, преустройство, преврати и метежи, каквито сѣм станали недавно въ Естония. Можете ли да кажете, че само затуй, защото днесъ начело на управлението въ България стои правителство, което е дошло чрезъ единъ превратъ отъ 9 юни, още у насъ мирътъ и спокойствието не е възстановенъ напълно? Не. Моето дълбоко убеждение е — безъ да некамъ да хвърлямъ упрекъ върху когото и да е — че вие въ България се намирате подъ влиянието на такива пропаганди, които, както ви казахъ и по-рано, да видятъ насрещна си и светецъ, стига той да е отъ другия лагеръ, ще продължаватъ да мширатъ дѣлото на мирното управление въ нашата страна. Това е моето дълбоко убеждение. И ето защо, когато се говори за несигурностъ въ страната, не бива да се изнуца изъ предъ видъ, че за тая несигурностъ не сѣм виновни тия, които държатъ управлението въ страната, но други, които некалъ да насаждаатъ тая несигурностъ, които некалъ на всѣка цена да се насажда анархия въ страната, за да могатъ да постигнатъ по тоя начинъ туй, което тѣ желаятъ или което се желае отъ хората, агенти на които сѣм тѣ.

Необходимо е, прочее, г. г. народни представители, да бъдемъ прощикати всички отъ мисълта, че действително за нормалното стопанство въ една страна, а следователно и за неоскъпяване на продуктитѣ отъ първа необходимостъ, се налага сигурностъ, редъ, миръ и спокойствие, обаче този редъ, този миръ и това спокойствие не бива да се чакатъ само отъ властта, тя е свон средства да

ги наложи, но и самитѣ граждани, самитѣ народни представители отъ всички групи, знаейки причинитѣ за поскъпването и за вълненията, които могатъ да настанатъ въ страната, които въ края на краищата въ никой случай пѣма да бждатъ въ полза на страната, трѣбва да се стремятъ да бжде запазена тая сигурностъ. Ние сме единъ малкъ народъ, ние сме една държавина, която се намира на кръсто-пѣтя на много голѣми и малки интереси. Самото ни географическо положение показва, че както въ миналото, така и днесъ ние можемъ леко да бждемъ презаени, ако действително продължаваме да живѣемъ въ единъ хаосъ, въ едно безредице, въ единъ вътрешни метежи и вътрешни разпривни. И недейте смѣта, че, при едно повтрешно на каквито и да е метежи у насъ, ако ние не можемъ бързо да се справимъ съ това положение на по-голѣма анархия, отъ България ще остане нѣщо. И тогава тежко и горко и на този, който е некалъ метежитѣ, тежко и горко и на цѣлия български народъ, който ще има да пѣшка подъ чуждо робство!

Ето защо ние поне, народнитѣ представители отъ всички лагери тукъ, не бива по никой начинъ да се стремимъ да насаждаме все повече и повече безредието, но трѣбва да некаме на всѣка цена въ България да завладѣе сигурността — залогъ за преуспѣха на нашето отечество. Дѣла това да заявя, защото много право каза уважаемиятъ народенъ представитель г. Петъръ Стефановъ, отъ групата на г. Драгнева, че моментътъ е такъвъ, че налага да не се спекулира съ скѣпотиата, която, безспорно, е едно народно бедствие, едно бедствие, което чувствуватъ особено тия, които доходи не сѣм увеличени въ тоя размѣръ, въ какѣвто бѣха преди войната. За тѣхъ не трѣбва да има грижи и ще трѣбва тия грижи да се увеличатъ, особено за чиновнитѣ и нудяущи се работници, на които, ако не може да се даде сега 13-та заплата, не се съмнявамъ, че и правителството и Парламентътъ, когато ще гласуватъ бюджета за идущата година, ще направятъ всичко възможно да се облекчи тѣхното тежко положение, като се увеличатъ туй, което получаватъ. Това се прави и ще се прави. Но когато въ цѣлата ежедневна преса и въ събранията пѣлво и надѣсно се алармира и вика „народътъ гладува“ или „страната се намира предъ анархия и гладъ и пѣма да има избавление отъ това“, безспорно е, че съ всичко това се дразми и безъ туй болната душа на българина и се всѣва у него съмнението, че никой не е въ състояние да подобри това положение, което панетина и безъ туй е тежко. Недейте смѣта, г. г. народни представители, че само въ България е туй положение. Азъ имамъ новия законопроектъ за спекулата въ Франция, който наскоро се дебатира и още не е правътъ окончателно. И тамъ сѣм внесени два проекта: единъ отъ правителството и другъ отъ трима депутати. Въ мотивитѣ на тѣзи два проекта, и особено на този внесенъ отъ депутатитѣ, вие ще намѣрите да се казва, че народътъ гладува, че не бива да се остави добросъвестната частъ отъ френския народъ да измре и че трѣбва да се направи всичко, за да се помогне на този народъ да не гладува и да бжде спасенъ отъ израждане.

И тамъ има това, което има у насъ; и тамъ страдатъ, и тамъ идатъ днесъ хлѣба на двойно и тройно по-голѣма цена, откожкото преди войната — независимо отъ еднанието на френския франкъ, който пѣма ежката стойностъ, какъто имаше преди войната. Но тамъ въ печата и въ събранията не ще се намѣри това, което има у насъ. Тамъ не ще се намѣри даже печатъ, който като публикува невѣрни данни, когато нека официалната властъ да ги изправи, да не желае да ги изправи, да не желае да каже самата истина. Азъ имамъ писма на главния комисаръ г. Коста Николовъ, които той е писалъ поради тенденциозни съобщения на вестницитѣ „Утро“ и „Независимостъ“ единъ партиенъ органъ — че отъ България презъ миналата година сѣм изнесени около 250 милиона килограма храни и че тази година до новата реколта сѣм събрани и изнесени 238 милиона килограма. Г. комисаръ! ние съобщава веднага съ шиемо: „Г-да! Въ интереса на общественото спокойствие, печатътъ, който играе громаднъ роля, не бива да злоупотрѣблява съ данни, които не сѣм истински. Дайте сведения отъ къде сте взели тѣзи данни“, и по-нататъкъ обяснява какво е положението, а именно, че не сѣм изнесени миналата година никакви 250 милиона килограма, а тождова и толкова — посочватъ се точни цифри — и че тази година не сѣм изнесени 238 милиона килограма, но само 16 милиона килограма, и то отъ 1 юлирний до забраната на износъ. Той имъ казва: „Опровергайте това, което сте писали по-рано“, — Не се опровергава.

Очевидно, г. г. народни представители, това се прави с цел да остане въ маситѣ убеждение, че пансиона днешната власт е направила всичко възможно, за да изпесе хранитѣ отъ България, и то въ такива грамадни количества, които биха били достатъчни да изхранятъ населението.

А отъ друга страна, г. г. народни представители, намъ се каза преди малко — каза се и онзи ден отъ г. Сакаровъ — че презъ юлий и августъ се е позволило да се закупятъ храни по 4½ и 5 л. килограмътъ, та да могатъ следъ това експортитѣ да ги изпесатъ по 7 и 8 л. килограмътъ — вѣщо тоже невѣрно. Ще ми позволите да ви цитирамъ данитѣ, които съмъ взелъ отъ главното комисарство и отъ Дирекцията на статистиката. Отъ тѣхъ се вижда, че презъ м. май т. г. килограмъ жито се е продавалъ 5'84 л., презъ м. юний 6'64 л. — когато още нѣмаше нова реколта — презъ м. юний 6'98 л. — когато едва-едва на много малко мѣста има харманъ: презъ августъ, когато почва продажбата на житото отъ страна на производителитѣ, цената на килограмъ пшеница е била 7'53 л., презъ септемврий 7'41 л., презъ октомврий 7'78 л. и презъ декемврий 8'80 л.

Д-ръ И. Караджовъ (з): Докато отиде житото на борсата, минава презъ 4—5 рѣце.

Р. Василевъ (д. сг): Азъ зная, че въ Варна самитѣ земледѣлци идватъ и носятъ хранитѣ си въ малката берса; и тѣзи сведения сѣ взети отъ тамъ.

Г. г. народни представители! Тѣзи, които се интересуватъ отъ борсата, знаятъ какви сѣ ценитѣ на хранитѣ. Позволете и на мене, като председателъ на Варненската популярна банка, която тоже въ известни времена бѣше закупила храна, да зная точно какви сѣ ценитѣ на хранитѣ.

Ние закупихме храни отъ малката берса горе-долу по тѣзи цени, които ви съобщавамъ; тѣ сѣ срѣдни цени, и сѣ взети отъ статистическия бюлетинъ. Тѣй че и дума не може да става какво презъ месецитѣ августъ, септемврий и октомврий сѣ купени храни по 4'50—5 л., които експортитѣ сѣ изнесли по 7—8 л. килограмътъ: въ същностъ самитѣ производители сѣ продавали по 7'41 и 7'78 л.

Положението бѣше таково. Миналата година, вследствие на едно тежко износо мито отъ 1'76 л. на килограмъ — останало отъ миналия режимъ — селянитѣ бѣше задрушенъ, презъ августъ бѣше принуденъ да продава на безценна хранитѣ си и трѣбоваше правителството да не дочака Камарата, а съ указъ да поощри нашия земледѣлецъ, да може продава по-скъпо своитѣ артикули, за да го накара идущата година да сѣе повече. И тази година прави сѣ били нашитѣ другари-земледѣлци и други, които сѣ въздействували на г. министра на финанситѣ, който е ималъ намѣрение да внесе указъ за забрана на износа, да почака, защото може би това вѣще да бѣде общъ сигналъ за да се появи една спекула, да се подбие цената на хранитѣ билейки още у производителите. Въ края на крайната този, който има нужда да предава хранитѣ си още презъ м. августъ и септемврий, за да плати данъцитѣ си и своитѣ задължения къмъ търговци и банкери — а това е обикновено този производителъ, който нѣма голѣмо количество храни — вѣще да извади да продаде на безценна своитѣ храни, а други, които сѣ поставени по-добре, вѣща да чакатъ благоприятенъ случай, когато ще могатъ да продадатъ своитѣ храни на по-добра цена.

Ето защо, тази мѣрка на правителството въ никой случай не може да се осмѣжда, особено отъ тѣзи, които смѣтатъ, че тежеститѣ отъ едно таково бедствие, каквото е скъпотиата, не бива по никой начинъ да се слагатъ само на плещитѣ на една частъ отъ българския народъ. Ако пансиона държавата, за да изхрани непродоволствението и градското население, трѣбва да даде нѣщо отъ държавната каса, за да подпомогне прехраната, това трѣбва да тежи на цѣлия народъ. А то ще тежи на цѣлия народъ тогава, когато даденото отъ държавата се разхвърля въ формата на данъци върху всички граждани. Не бива, обаче, за да дадемъ по-евтина храна на непродоволствението население, да обременяваме нашия земледѣлецъ, да го сльваме, да подбиваме цената на неговия артикулъ съ забраняване на износа и то тъкмо въ моментъ, когато земледѣлцитѣ иматъ най-голѣма нужда отъ износъ за покриване на своитѣ задължения, въ моментъ, когато се продава отъ най-беднитѣ.

Г. г. народни представители! Каза ви се, че този износъ не е билъ тѣй голѣмъ. Отъ 1 августъ до забраната

сѣ изнесени вѣнчко 551 вагона брашно, ржакъ и шпеница. Това количество не е достатъчно да изхрани София за месецъ и половина, това е едно нищожно количество, и износътъ му не дава възможностъ да се спекулира и подобне цената на житото у производителите. Обаче, следъ като се даде възможностъ на производителите, който има изй-малко, да продаде на добра цена хранитѣ си, можеше вече къмъ края на октомврий, както направи правителството, да се приблигне къмъ забраняване на износа, защото тогава сѣ оставали храни вече не у производителите, които иматъ малки количества, а у такива, които иматъ голѣми количества и които ги казятъ, за да могатъ по-нататкъ да добиятъ по-голѣма цена за тѣхъ.

Г. г. народни представители! Направи ли нѣщо правителството, на и Парламентътъ, за да ограничи скъпотиата, или по-право казано да подпомогне нуждающитѣ се отъ прехрана — това, което трѣбва да бѣде целъ на управляющитѣ, на правителството, на Парламента, и което е постижимо? Ние не можемъ да спремъ естественя развой на опредѣляне ценитѣ отъ свободната конкуренция особено на артикулитѣ отъ земледѣлското производство. Ценитѣ на тѣзи артикули иматъ тенденция на покачване не само следъ войната, но и преди нея. И ако си послужимъ съ аргументитѣ на Карлъ Кауцки въ преведената му книга, която цитира г. министър-председателъ — още отъ 1907 г. започва едно непрекъснато покачване на продуктитѣ отъ земледѣлското производство, причинено отъ една емиграция на работническия елементъ отъ селата къмъ градоветѣ. Това е дало възможностъ да се продава по-скъпо труда. Отъ друга страна и поземелната рента расте, и това е безспорно една отъ причинитѣ за покачването на хранитѣ още отъ преди войната.

Ние наблюдавахме това и у насъ. Докато хлѣбътъ порале преди войната струваше 15 стотинки килограмътъ, въ 1913 и 1914 г. струва вече 28—30 стотинки. Това е повсемѣтно явление, ще го има и за напредъ, на него не бива да се противопоставяме, а ще трѣбва да вземемъ мѣрки да подпомогнемъ прехраната на нуждающитѣ се. Това е дълъгъ на държавата и на общинитѣ, това се направи съ закона за облекчение на продоволствието и за намаление на скъпотиата. Този законъ вмѣни тази обязаностъ на общинитѣ, той даде възможностъ на тѣзи общини, които нѣматъ средства, да взематъ такива отъ Българската народна и Българската земледѣлска банки и съ тѣхъ да подпомагатъ прехраната на нуждаещото се население. И тамъ, дето има разумни общински съвети, дето има добри ръководни личности, общински съветници, този законъ може да даде добри резултати. Мога да ви цитирамъ напр. Русенската община, въ която населението, което се нуждае — чиновницитѣ и работницитѣ — получава хлѣба 2 лева по-евтино, отколкото другитѣ граждани. Съ закона за облекчение продоволствието и за намаление на скъпотиата се дава пълна възможностъ на общинитѣ да уредятъ прехраната като имъ се препорѣчва да прибѣгватъ и до услугитѣ на кооперативнитѣ учреждения. Безспорно, вѣкон общини иматъ тѣзи услуги. Азъ мога да ви кажа напр. за нашата, Варненската популярна банка — тя подпомага прехраната; също и Русенската популярна банка, и други популярни банки и кооперации взематъ участие; тамъ, където има мѣстни хора, които искрено радѣятъ за подпомагане на прехраната, прибѣгватъ до услугитѣ на кооперативнитѣ организации. Тѣй че, съ закона за облекчение продоволствието и за намаление на скъпотиата се направи една решителна стѣпка за подпомагане нуждаещото се население.

Отъ друга страна има редъ закони и правителствени мѣроприятия за борба съ скъпотиата и подпомагане на прехраната. Нѣма нужда да ви цитирамъ закона, съ който се монополизиратъ търговията съ чужди платежни средства, нѣма нужда да ви споменавамъ по-нататкъ за законитѣ, било по Финансовото министерство, било по Министерството на земледѣлнето, било разнитѣ решения.

Нека посоча само единъ примеръ, за който и г. Мушановъ завчера спомена. Рибата тази година е по-скъпа, макаръ че ние я освободихме отъ 16 л. разни данъци на килограмъ, които ѝ тежеха по-рано. Както виждате, отъ правителството се направи нѣщо. Но защо рибата не е по-евтина? Защото нѣма достатъчно производство. Съ мѣроприятия на правителството се дава възможностъ да се появятъ хора, които да предприематъ индустриаленъ риболовъ и въ скоро време — има вече фирми, които сѣ искали това — ще имаме този индустриаленъ риболовъ, който дава възможностъ другаде, ще даде възможностъ

и у насъ, да имаме ловъ на риба въ по-голѣми количества и, следователно, — пейното поесфтиняване.

Тѣй че мѣроприятія отъ този родъ и финаисови облекчения има достатъчно. Намалението въносното мито на захарта даде възможностъ тя да бѣде съ 5—6 л. килограммъ по-евтина, отколкото миналата година. И наистина, тая година, при поскъпването на всички други продукти, захарта не е поскъпнала благодарение на голѣмото производство на цвекло. Следователно, необходимитѣ мѣрки сѫ взети, законнитѣ мѣроприятія сѫ гласувани отъ Парламента, правителството действа, и ние не можемъ освенъ да одобримъ неговата политика въ това отношение и да му дадемъ нашата енергична поддръжка, за да може да предприеме ония мѣрки, които ще могатъ още повече да облекчатъ прехраната на населението.

Въ тази смисълъ азъ предлагамъ следния дневенъ редъ, който моля народното представителство да се съгласи да гласува: (Чете) „Народното събрание, като изслуша интерпелатора д-ръ П. Джидровъ по скъпотията въ страната, обясненията на г. министър-председателя и главния комисаръ по продоволствието, както и изказанитѣ мнения отъ представителитѣ на отдѣлнитѣ парламентарни групи, вземайки предъ видъ, че поскъпването на предметитѣ отъ първа необходимостъ е общо мирово явление, резултатъ на катастрофалната всеобща война, засилено още повече тая година и поради общия неурожай на зърненитѣ храни, намира, че българското правителство съ редъ свои мѣроприятія прави всичко възможно за намаляването на скъпотията и подпомагане прехраната на нуждающитѣ се, одобрява тая дейностъ на правителството и заявява, че е готово да подпомогне правителството, ако е нужно да вземе още по-енергични мѣрки въ борба съ скъпотията и минава на дневенъ редъ“. (Разкопѣскания отъ сговорителитѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Петъръ Джидровъ.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземамъ думата и бързамъ да ви съобщя, че имамъ намѣрение да говоря дълго, защото вече трети денъ въпроса за скъпотията се разисква въ Народното събрание; той е занималъ достатъчно г. г. народнитѣ представители, също така и обществото, и азъ считамъ, че е изясненъ. Но обичай се дава право на интерпелатора да каже своето заключително слово. Като изслушахъ г. г. ораторитѣ отъ всички страни и особено обясненията на г. министър-председателя, азъ не си правя възрази, че ще се взематъ утре такива ефикасни мѣрки, които чувствително ще намалятъ скъпотията, но се лаская отъ надеждата, че правителството още повече ще почувствува значението на този голѣмъ въпросъ за прехраната на населението и за скъпотията за много обществени слоеве у насъ. И нека кажемъ: ние му вмпяваме въ обязанностъ да вземе бързи и енергични мѣрки, за да могатъ да се добилятъ чувствителни резултати.

Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да констатирамъ, че г. министър-председателъ, който развивае същата тема при дебатитѣ по отговора на тронното слово, измѣни своето отношение къмъ въпроса, когато отговаряше на интерпелацията. Може-би въпросътъ сега се слага по-конкретно; но докато по-рано той отдаваше скъпотията на междупародни причини, дълбоко заврени въ разстроено свѣтовно стопанство, и говореше за една относителна евтина въ България, днесъ при дебатитѣ по интерпелацията той изрично ни казва: „Има скъпотија, лошо е, чувствува се тежко това положение“, и съ авторитета на поста, който заема, той бърза да ни каже: „България имѣа да гладува; страдалия ще има, мъчения ще има, ще понесемъ всички тия мъки, но България имѣа да гладува“.

Съгласете се, г. г. народни представители, че когато така се завършватъ заключенията по единъ въпросъ, съ това официално иде да се признае, че скъпотията е действителна, че тя е голѣма за известни слоеве съ обществото, особено, подиртано, голѣма за българското държавно чиновничество и за общественитѣ служители. Следователно, ние имаме право като народно представителство да кажемъ: вземете бързи, необходими мѣрки, за да намалите това зло.

Г. министър-председателъ! Не ни доказвайте вече, че скъпотията е малко зло, че България е страна, въ която по-добре ние можемъ да живѣемъ. Разбра се, че въ България по-добре могатъ да живѣятъ чужденцитѣ съ висока валута, но за насъ, които получаваме рѣходни ви-

наги подъ индекса на поскъпването, за всички групи, които съставляватъ мнозинството отъ българския народъ, скъпотията е чувствителна.

Г. г. народни представители! Азъ тоже мисля, че българекитѣ народъ имѣа да гладува, защото икономически ниско правителство не може да изтърси единъ гладъ. Но за да предотвратимъ едно такова нещастие, ние сме принудени да вкарваме презъ м. декемврий зърсени храни отъ странство, и да ги вкарваме по цената на житната борса въ Ню-Йоркъ — 9.50 л. килограммъ жито. Азъ мисля, че въпросътъ не е до гладъ — той въпросъ не трѣбва да ни занимава — ами е пакъ до скъпотията. Ние имѣа да гладуваме, по ще ядемъ хлѣба надъ 10 л. килограммъ, помъ като трѣбва да докарваме жито отъ странство и помъ като ноторно е установено, че въ Ню-Йоркъ днесъ цената на пшеницата е 9.40—9.50 л. килограммъ.

Азъ много се страхувамъ, г. г. народни представители, че държавата, за да облекчи още по-тежкото положение на една голѣма частъ отъ народа — което положение може да настане — ще бѣде принудена да понесе разницата, т. е. да ангажира държавнитѣ средства въ подпомагане на евтинията, въ борба срещу скъпотията по единъ начинъ, който споредъ мене не е много приятенъ за фиска. Ето единъ въпросъ, по който и днесъ никакъ ниско не може да каже, по по който се рисуватъ тежки изгледи.

И когато това положение се рисува предъ насъ, ние имаме право, г. г. народни представители, да очакваме да получимъ по-добъръ отговоръ отъ този, който ни се даде. Защо собствено ние не се погрижихте малко по ефикасно, по-серiously, за да организирате продоволствието? А да организирате продоволствието своевременно и ефикасно, това значи да дадете по-евтинъ хлѣбъ, да дадете по-евтини съевни продукти, да направите живота по-евтинъ, да направите скъпотията да намалѣе. И тукъ, г. г. народни представители, не е нужно да аргументираме тези, защото отъ цифритѣ, съ които разполагаме г. министър-председателъ и всички ние, които взехте участие въ дебатитѣ, стана явно, че при едно педомъчно производство отъ 1.990.000 тона, за собствена, вътрешна, паложителна консумация, заедно съ това, което е нужно за поевтъ, ще употребимъ 1.500.000 тона и ще имаме единъ остатъкъ отъ 380.000 тона; това е запасътъ за 1924 г. срещу единъ запасъ отъ 682.000 тона за минала 1923 г., — значи двойно по-малко.

И ако, г. г. народни представители, азъ изказвамъ моя упрекъ съ венчката сериозностъ върху политиката на правителството, то е защото хората, които сѫ днесъ на властъ, не сѫ естествени въ тази областъ. Тѣ можеха да преценятъ условията, можеха да знаятъ въ м. май, безъ да сѫ богове, че реколтата въ България, поне въ нѣкои окръзи, е компрометирана. Отказва ли г. министърътъ на земледѣлното какво презъ м. май се знаеше че реколтата въ Пловдивския окръгъ е компрометирана, че единъ окръгъ ще намали очакваното количество по простата причина, че имаме голѣма суша? Азъ не говоря за другитѣ условия, изобщо за малкото количество, което се доби — единъ фактъ учебниетъ, г-да. Свържете го съ факта, че и вътъ, въ свѣтовното производство имаме изгледи — не казвамъ положителни данн — за намалено производство, и ние ще видите колко е било необходимо, особено следъ като се създаде закона за обективане продоволствието и за намаляване на скъпотията и правителството постави своя комисаръ, който действа подъ отговорностъ на Министерския съветъ, на правителството, да се погледне на тая дължностъ много сериозно и да се взематъ необходимитѣ мѣрки.

Какви? Ами че даннитѣ, които ви изнася моятъ колега отъ Парламента г. Василевъ, който току-що слѣзе отъ трибуната, ни казватъ, че тази година презъ м. май средната цена на житото е била 5.84 л. кгр. Тя е била може-би по-малка. Тая цена се е покачила вследствие слуха, че българското правителство дари много голѣми количества жито, за да го дава на сѣрбитѣ. По вестницитѣ едно се нисше, агентитѣ друго разправятъ, заинтересованитѣ трето надуватъ, населението бѣше въ паника и тѣзи, които разполагатъ съ жито си казватъ: „Кой знае какво ще даваме на сѣрбитѣ, чакайте да искаме цената“. Това е естествено, г. г. народни представители, това е логически обяснено.

Въ м. юний, когато вече се знае по-положително, че реколтата е слаба, че ще се получи по-малко производство, цената на житото се вдига естествено на 6.64 л. килограммъ. Въ юний тя се малко повдига — 6.88 л.; въ августъ отива на 7 л. Г. г. народни представители! Ето ви въ августъ и закона за обективане продоволствието и за намаляване на скъпотията, въ чл. 8 адниня трета на

който се казва: . . . Държавата, за улеснение на прехраната, може да образува въ въпроси важни пазарове експедиции за зърнени храни и брашна. Ами защо оставихте Стояна и Драгана да купуват по 5'80, 6'40, 6'80 л. кгр. жито, когато вече вие имате данни, че житото ще хвъркне въ цената си, че реколтата въ България е комприметирана, и когато вече имаше пужда да искате сведения от българите какво ще стане съ реколтата?

Вие тръбваше да кажете на вашия комисарь, че той е длъженъ да извърши наредбитъ на закона и да закупи жито. Вие имате на разположение Българската земеделска банка, имате на разположение Народната банка, имате на разположение и Кооперативната банка — държавни учреждения, г. г. народни представители, които винаги могат да ви бъдат въ услуга. И ако вие на това население, което е готово да даде хранитъ си на една добра цена на понятната на м. май и юни, по 5—6 л., по му ги изземъхте, а се явяхте като единъ покувателъ по естествената имъ цена на пазара и днесъ имате известно количество занасено, азъ ви гарантирамъ, г. г. народни представители, първо, имаме да се изнася и безъ законъ, който запрещава износа; второ, имаме да имаме тоя недоимъкъ, който днесъ имаме, и трето, имаме да се качи цената така, както се е качила днесъ. Тога съ, г. г. народни представители, икономически закони, които определятъ цената на продуктите.

А ако и следъ това, г. г. народни представители, имаме пужда отъ въпросъ, по необходимостъ, тръбме да го направимъ, по ще си направимъ смътката да не го правимъ въ м. декември или януарий, когато цената на житото е вече 10 л. и може-би, ще се качи на 11 л., а да го направимъ по-рано и съ паритъ, които бихме изквднели, за да покриемъ разликата въ цената вследствие пуждата да гарантираме по-евтинъ хлъбъ на населението, може-би, тръбме да ангажираме достатъчно количество храни отъ вънъ, които тръбха да гарантиратъ прехраната въ страната.

Г. г. народни представители! Като искамъ да събера тази материя, ще ви кажа само следното. При такова едно известно положение за господата отъ правителството — говоря за една политика презъ месецитъ януарий, февруарий, мартъ, априлъ, когато, вие, вие, вие, не е могло да бъде известно, каква ще бъде реколтата — тръбваше да се има предъ видъ единъ фактъ научно установенъ: отъ редъ години България е въ единъ действителенъ недоимъкъ отъ жито, износътъ на житото представлява вече една малка цифра, и вие, следователно, ако искамъ да живеемъ сполучно не тръбва да изнасяме; особено въ последнитъ години износътъ на житото е изпелъ на нуломилитъ, които народътъ прави въ своята прехрана. Изнасянето необходимото количество на човкъ въ България и вие ще видите, че отъ 1914 г. насамъ вие се намирате въ единъ недоимъкъ на жито.

И ако този фактъ се знаеше, г. г. народни представители, азъ казвамъ, че правителството тръбне да предвиди — то бше длъжно да предвиди — още презъ зимата, най-сетне не да забравява износа — това е една политика, която вие така изведнъжъ не можемъ да променимъ — но да се яви като покувателъ, да задържи храна и отъ изгледитъ, които ще дойдатъ за реколтата, да направи своя свонтъ действия, какво да прави съ тази храна.

Г. г. народни представители! Когато се говори за стопански задачи, когато формално се приказва, че днесъ държавата тръбва да се нагърби съ стопански задачи, не могатъ тия стопански задачи да се разрешаватъ само на жито. И не е хубаво отъ едно отговорно мство да ви се каже: „Ине тръбна да ставаме бакали“. Въ бакалния тръбна нищо срамно и смътно. Ако е нужно да гарантирате ефтинъ животъ, и бакали ще станете, макаръ и да бъдете министри. Тръбна да имаме единъ ясно установенъ погледъ. Когато държавата се нагърбва съ стопански задачи, тя тръбва да определя повитъ функции по изпълнението на тия задачи. И тукъ тръбна нищо срамно, нищо неспремливо.

Срещу това, обаче, вие констатираме единъ фактъ, че презъ 1924 г., отъ 1 януарий до началото на декември, значи при единъ страхъ отъ лоша реколта, при една пазарителна предвидливостъ на правителството, при изгледитъ за лоша реколта още презъ м. май, е направенъ износъ въжго 400.000 тона — 400 милиона килограма! Вие можете да оправдавате този износъ като такъвъ отъ миналата реколта, по вие не тръбваше да го направите, г-да, щомъ не сте сигурни, че ще имаме добра реколта.

П. Петровичъ (д. сг): Не е жито, а е царевича.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Моля Ви се, г. Петровичъ, не е само до царевичата. Азъ признавамъ, че вие днесъ имате на разположение царевича за износъ, но ако населението тръбва да яде, вие тръбва да му оставите тази царевича да яде.

П. Петровичъ (д. сг): Тръбна пужда отъ нея.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Тръбна пужда? Остава да ми докажете това, г. Петровичъ. Съжалявамъ, че не сте сигуренъ по тоя въпросъ.

Единъ втори въпросъ, който замина народното представителство, е въпросътъ за спекулата.

Г. г. народни представители! Спекула, каквато ставане презъ време на войната и скоро следъ нея, спекула дори, каквато ставане преди две и три години, днесъ не може да се ограничи до известна степенъ спекулата, е и законитъ за запрещение търговията съ чужди валути. Остава да пожелаемъ да се следи най-сериозно за неговото изпълнение. Но спекулата, докато вие не искаме да я ограничимъ, стана една национална болестъ, едно национално зло.

Г. г. народни представители! Вие вече свикнахме съ спекулата. Когато виждаме, че единъ голъмъ земеделецъ-житаръ спекулира съ житото, вие казваме: той е производителъ. На производителъ даваме право да иска добра цена за своето производство. Когато идемъ днесъ яйтата по 4—4'50 л. едното, вие казваме: селянитъ иматъ яйтата, тръбватъ право да ги даватъ скъпо. Какво сме се погрижили вие за тия селяни, за да можемъ да имъ пазимъ единъ паркъ на тръхнитъ произведения?

Може би тръбаме правствено право да намалимъ цената на предметитъ, които съ у нашитъ производители, по, г. г. народни представители, това е все пакъ спекула. Когато вие говоримъ за спекула и за спекуланти, г. министъръ-председателътъ тръбваше да ни очертае една политика за борба противъ спекулата. Г. министъръ-председателътъ ни допесе същението на Карлъ Кауцки да ни отговори, че спекулата е неизбежно явление въ буржоазния животъ, при буржоазната стопанска система. Така е, по Кауцки не говори за тази спекула, противъ която вие водимъ борба, противъ която вие искамъ правителството да вземе мърки. Той говори за оная спекула, която се обяснява съ стимула на търговеца, на индустриалеца, на този, който създава и предлага за продажъ стоки. Това е естествено, г-да. Тръбна нищо осъдително въ това, че търговецътъ е импулсиранъ отъ чувството за печалба. Това е правомърно, това е логическо последствие отъ една стопанска система. Щомъ като тръбна да произведе и да продамъ тръбкому, азъ гоня целта да спечеля отъ това. Печалбата е легитимна, призната целъ за търговеца. И не е въпросътъ за такава спекула — защото печалбата се нарича спекула — за такава спекула дума не става, г. г. народни представители. Вие не винимъ правителството за тая спекула, която завнеи отъ законитъ на стопанското развитие, не го винимъ за тая спекула, която се ражда като едно закононо последствие на нормални стопански редъ.

Но съгласете се, че ако времето на войната тръбна да се носи отъ голъми народни маси, отъ отдълни обществени слоеве, чрезмърната спекула, която се върши на пазара, не тръбна да се допуска. И ако правителството иска да я изгони отъ единъ области — за което то е създадо и закони — защо вие ще оставите тази спекула да се развива въ други тоже опасни области?

Г. г. народни представители! Въпросътъ тръбна да се разбере правилно. Единъ виденъ икономистъ въ България въ единъ свой ржонисъ — не мога да ви посоча статия — като обекжда този въпросъ, казва: „Питатъ се въ България: има ли спекула? Все едно да се питаатъ, има ли бабили въ единъ заразенъ отъ туберкулоза дробъ“. Това е то спекулата у насъ. Тя тръбна да се признае отъ правителството като единъ фактъ, тръбна да ни се декларира едно желание да се преследва тя и тръбна да се премахнатъ всички ония работи, които могатъ да доведатъ хората до убеждението, че наистина се спекулира.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Тръбна да нормираме цената на яйтата.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Азъ говоря за спекулата като бацилъ въ единъ заразенъ дробъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Но въ една мъглява форма, г. Джидровъ.

Министър-председател А. Ц. Цанков: Има ли спекула като система?

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Понеже изглежда, че г. Фадепехтъ иска някакво обяснение по този въпрос, аз, г-да, ще ви дам един малък примър.

Ето ви спекула, г-да! Въ гр. Т. Пазарджик през м. септември захарта на пълетъ се е продавала по 32 л. килограмът. Фабричната цена е била 28.50 л. Тритурете разпоситъ по транспорта и тритурете и необходимитъ печалби. Ангросититъ и детайлцититъ могат да се задволят съ една по-малка печалба, по понеже захарта я пѣма въ Пазарджикъ, търговцитъ почват да я продаватъ по 32 л. килограмът съ опасност, че може да стае и по-скъпа, и населението бърза да купува, за да не би да се покачи цената. По 32 л. килограмът се продава, г-да, захарта, която се произвежда у насъ и която днесъ en gros се продава не по 28.50 л., а по 25 л. Анализирайтъ този фактъ бѣ, г-да, и вие ще видите, че тукъ има пѣшо. Тукъ спекула, тамъ спекула! Правителството най-лесно може да анализира тѣзи случаи.

А. Ляпчевъ (д. ст): Г. Джидровъ! Ако анализираме този фактъ, страхъ ме е, че ще дойдемъ до обратни заключения.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Г. л. народни представители! Искамъ да ви съобщя другъ единъ по-голямъ курнозъ. Въ Габрово през м. октомври, цената на захарта е достигнала 40 л. килограмът при същата пазарна цена на вагонъ, която ви казахъ. Комисариятъ тамъ се е принудилъ да нормира цената на захарта — макаръ че днесъ не искаме да чуваме за нормировка. Понеже комисариятъ е видѣлъ, че става голяма спекула съ доставката на захаръ въ Габрово, нормира цената ѝ на 32 л. — по-долу не е могло да се слѣзе. Въпреки това търговцитъ не се подчиняватъ — „незаконно действие на комисарията“! Когато кооперацията „Напредъ“ може да достави захаръ въ Габрово, тя я предлагала на населението по 29 л. килограмът.

Министър-председател А. Ц. Цанков: По колко я е купила?

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): По 28.50 л. И правете смѣтка, че тя доставя на вагонъ, иска да осигури на своятъ кооператори една малка печалба, и въпреки това е понижала цената на захарта.

Г. г. народни представители! Вземете ориза. Той днесъ не е въ рѣцетъ на производителитъ, това правителството знае. Оризътъ се закупуване на вагонъ по 20—22 л. килограмът. Днесъ цената му у тѣзи, които съ го акварирали, или съ издани полици, или съ бронни пари, en gros е 25—26 л. килограмът. Кажете, г. г. народни представители, ако единъ търговецъ, който купува и продава на вагонъ, при едно бедствие, при една криза, може да вземе въ разстояние на 8½ месеца печалба 5 л. на килограмъ оризъ, какво значи това? Ако това не е престъпна спекула, азъ не знамъ въ България какво е позволено и какво не е позволено.

За тая спекула говоримъ ние. Противъ нея вие трѣбва да се съгласите, че правителството трѣбва да вземе мѣрки. (Възражения отъ сговорнитѣ)

А. Цаневъ (д. ст): Пословицъ часть вече говорите.

Председателъ: Г. Джидровъ! Изтече Ви времето. Давамъ Ви 5 минути, за да свършите.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Изчеривамъ този въпросъ, г. г. народни представители.

Нашата партия ви посочи, г-да, какви грижи трѣбва да се положатъ за известни съсловия, за подобрене положението на нѣкои обществени групи, което се призна за тежко и отъ г. министър-председателя. Ние искаме да знаемъ какво ще се направи за подобрене положението на тѣзи групи.

Г. г. народни представители! Недейте мисли, че бедството засѣга само чиновницитъ; недейте мисли, че доходътъ на народа, на всички слоеве отъ народа, на българския селянинъ, както каза г. министър-председателъ, е равенъ или съответствува на дохода преди войната, затуй защото 45% отъ българскитъ селяни иматъ до 20 декара земя. (Възражения отъ сговорнитѣ) Сега

трѣбва да ми докажете, да ме успокоите, че отъ войната насамъ тия 45% съ намалени. Но докато не ме успокоите по този въпросъ, за мене цифритъ отъ преди войната не вакаатъ.

— **Министър-председател А. Ц. Цанков:** Сега селянитѣ сеятъ цвекло и тютюнъ.

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Ами вземете площта, г-да, засѣта съ цвекло, засѣта съ тютюнъ, засѣта съ други култури — вие пѣма да намѣрите, че 45% отъ населението се е преобърнало въ производител на други култури, а една малка частъ отъ него. Това е една маса, за която на която вие трѣбва да се погрижите.

Г. г. народни представители! Чиновничеството страдало, каза г. министър-председателъ. Ние не чуваме отъ него, обаче, какво е направено за подобрене на положението му. Ние не искаме да спекулираме съ той въпросъ. Азъ искамъ, обаче, да отхвърля едно недоразумение — да не кажа друга дума — което се създаде отъ цитата, направенъ отъ г. министър-председателя отъ в. „Народъ“. Докато тукъ въ Камарата отъ трибуната е говорило едно — че по принципъ ще сме били за намалението на чиновническия персоналъ, за да се стабилизира той, за да може да живѣе по-добре — въ в. „Народъ“ се нашесала статия, въ която това се отричало. Азъ имамъ същия брой отъ в. „Народъ“, 283, който г. министър-председателъ чете, въ който, г. г. народни представители, обръщамъ вниманието ви за сведение само, не се отрича по начало намалението на персонала, но се предлага да се реформиратъ службитѣ, да се съкратятъ службитѣ, да се подготви освободенното частъ по частъ на персонала и да се погрижатъ за той свѣтъ, който утре ще бѣде вънка. Тамъ ви се прави едно много важно заявление: ако вие мислите, че като махнете 20.000 чиновници, ще оправите положението, вие се мамите, защото премахването на 20.000 чиновници наведнажъ — това значи да забъркате цѣлата българска държавна машина, която така слабо работи и при това голямо число чиновници. Това е една система, г-да, която предполага една реформа по службата, за което ще се изиска време, а това време докато измине, вие трѣбва да кажете какво смѣтате да направите за той пуждающъ свѣтъ, който е 30% по-дъкока на поскъпаното.

Най-сетне, г. г. народни представители, азъ искамъ да не остава никакво недоразумение по единъ въпросъ, който се зачехна тукъ и по който имаме декларацията на г. министър-председателя — какви ефикасни мѣрки ще се взематъ? Азъ ви начертахъ единъ по-широкъ и единъ детайленъ планъ. Това е работа на правителството да се съобрази съ тѣзи мѣрки, които съ препорѣчватъ. По азъ не искамъ да позволяя, думитѣ, които съ казани въ една система и въ една връзка, да бѣдатъ експлоатирани навънъ. Азъ твърдя, че правителството утре ще бѣде заставено да изземва храни. То казва: азъ пѣма да изземвамъ храни, азъ съмъ хитро, азъ ще докарамъ храни отъ странство, ще внеса храни и чрезъ този възшепъ вносъ ще конкурирамъ цената на българскитъ производители. Азъ не ви кавамъ да изземвате. Отъ 60% отъ българскитъ производители вие не можете да изземете нито 1 кгр. Азъ ви кавамъ, тамъ където има натрупени храни — при хората, които чакатъ нагледни за по-изгодни печалби — тамъ можете и тамъ трѣбва да носѣгнете. (Възражения отъ сговорнитѣ) И моята идея, г-да, не е да ви оправдавамъ съ изземването. Азъ не ви го препорѣчвамъ.

Отъ сговорнитѣ: А-а-а!

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Вие ще носите отговорностъ за туй, което ще направите. Когато вие ще изземете по 12 л., защото не сте закупили нормално по 5 л., азъ ли ще нося отговорностъ за валвата политика, г-да? (Възражения отъ сговорнитѣ) За мене изземването и свободната покупка съ едно средство, което на своето време можехте да приложите за защита общитъ интереси на страната. А затуй, какво ще правите утре, другъ день, какъ вие при поскъпнали цени ще изземвате отъ хората храни и по каква цена ще ги заплащате, нито азъ, нито моята партия може да носи отговорностъ.

Г. г. народни представители! При тѣзи общи дебати въ реда на пѣщата е да изразимъ нашето гледище по политиката на правителството. Въ моята интервюация азъ питамъ правителството: какви мѣрки то събѣта да предприеме? Дневниятъ редъ отъ правителствена страна не му

препоръчва мърки, единъ видъ го моли да вземе нужнитѣ мърки, съ по-голяма сила да се яви на помощъ въ борбата противъ това зло — скъпотията.

Но ние констатираме, че г. министър-председателъ не бѣше категориченъ въ своето гледище по отношение на самитѣ факти, на самото зло. И дотогава, докогато не замиряме въ дневния редъ, предложенъ отъ правителствена страна, изрази, съ които да се подчертае действителността и да се каже като какви мърки правителството ще предприеме, за да помогне да се поправи тая действителност, дотогава такъвъ единъ отговоръ не ще може да ни задоволи.

Ние предлагаме следния кратъкъ дневенъ редъ: (Чете) „Народното събрание, като изслуша занитването на народния представителъ д-ръ П. Джидровъ, изявлението на министър-председателя и станалитѣ разисквания, счита, че правителството не е изпълнило своя дългъ за облекчение на прехраната (Възражения отъ сговориститѣ), отстраняване скъпотията и премахване на спекулата, не одобрява неговата политика, както и изявленията на министър-председателя въ защита на тая политика“ (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателъ (Звън) Моля, тишина, г-да!

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Какво казвате отъ тамъ, какво искате — да сме доволни ли отъ 10 л. една килограмъ хлѣбъ?

Н. Кемилевъ (д. ст): Вие спекулирате! (Глъчка)

Председателъ: Моля, тишина, г-да!

Д-ръ П. Джидровъ (с. д): Че ако сме доволни отъ положението, нѣмаме да правимъ интерпелация, г-не! Ние считаме положението тежко и искаме да препоръчаме мърки, които трѣбва да се взематъ за задоволяването на туй положение. (Продължава да чете)

„Събраието обръща вниманието на правителството върху необходимостта отъ бързи и ефикасни мърки за отстраняване на това народно бедствие и минава на дневенъ редъ“. (Ръкопляскания отъ социалдемократитѣ)

Отъ сговориститѣ: Народно бедствие! (Възражения)

Председателъ: Моля, тишина, г-да!
Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да кажа нищо по новитѣ въпроси, които г. д-ръ Джидровъ повдигна тукъ. Всичкитѣ тѣзи дебати, които ние водимъ отъ 4 дена насамъ, можеха да бъдатъ твърде съществени и можеха да се направятъ дори за държавното съкровище известни закони, които въ тия тежки времена можеха да бъдатъ дадени именно въ борбата срещу скъпотията. Но миналото е минало.

Заявявамъ отъ името на правителството, че приемамъ предложенния дневенъ редъ отъ г. Ради Василевъ, който моля да бъде прочетенъ отъ г. председателя.

Председателя: Г. г. народни представители! Съгласно чл. 58 отъ правилника, когато съ постъпили два мотивирани дневни реда, поставя се на гласуване оня, който е постъпилъ по-рано. По-рано е постъпилъ дневния редъ отъ страна, . . .

К. Пастуховъ (с. д): Не е така. Гласуватъ се по реда на постъпването имъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателъ: Моля Ви се, г. Пастуховъ! Чл. 58 отъ правилника е изриченъ. (Чете) „Ако предложението за минаване чисто и просто на дневния редъ не се приеме, председателътъ полага на гласуване мотивирания дневенъ редъ. Въ случай че съ предложени нѣколко мотивирани дневни редове, председателътъ ги полага на гласуване по реда на постъпването имъ“.

К. Пастуховъ (с. д): Дайте ми думата за едно уяснение.

Отъ сговориститѣ: А-а-а! (Възражения)

Председателъ: (Звън) Моля, тишина, г-да! Пръвъ постъпилъ дневниятъ редъ, предложенъ отъ г. Ради Василевъ,

К. Пастуховъ (с. д): Г. Председателю! Искамъ думата по чл. 58 отъ правилника.

Председателъ: Г. Пастуховъ! Този въпросъ е ясенъ. Какво ще се спори? Пръвъ постъпилъ дневниятъ редъ, предложенъ отъ г. Ради Василевъ.

К. Пастуховъ (с. д): И двата постъпили дневни реда се гласуватъ. Първиятъ дневенъ редъ се гласува по-рано, а следъ него вториятъ, а не както е вашата практика — да гласувате само единъ дневенъ редъ. (Възражения отъ сговориститѣ)

Председателъ: Моля!

К. Пастуховъ (с. д): Това е ясно.

Председателъ: Ако първиятъ дневенъ редъ получи болшинство, гласуването на втория става излишно, безпредметно.

Отъ социалдемократитѣ: А-а-а! Не е тѣй.

Председателъ: Има заведена практика въ това отношение.

К. Пастуховъ (с. д): Това не е вѣрно! Дайте ми думата!

Председателъ: Моля, г. Пастуховъ!

К. Пастуховъ (с. д): Не може така; и двата дневни реда се гласуватъ. Дайте ми думата!

Председателъ: Седнете си на мѣстото и ме изслушайте.

К. Пастуховъ (с. д): Искамъ думата.

Председателъ: Седнете си на мѣстото и чуйте моитѣ обяснения.

К. Пастуховъ (с. д): Дайте ми думата.

А. Господиновъ (с. д) и **Д. Нейковъ** (с. д): Обяснете.

Председателъ: Г. народни представители! По този въпросъ вече има прецедентъ. Ние миналата сесия гласувахме дневенъ редъ по интерпелацията за убийството на Петковъ. Тогава нито г. Пастуховъ, нито нѣкой другъ отъ неговата група заяви, . . .

Д. Нейковъ (с. д): Азъ заявихъ отъ наша страна.

Председателъ: . . . че трѣбва да се гласуватъ всички дневни редове. А тогава бѣха предложени още три дневни реда. Гласува се само първиятъ, той получи болшинство и се свърши. Така ще постъпимъ и сега.

К. Пастуховъ (с. д): Моля, дайте ми думата!

Председателъ: Нѣмате думата! (Тропане по банкитѣ и възражения отъ социалдемократитѣ)
Моля, г. Пастуховъ, недейте прави обструкция. Права Ви бележка.

К. Пастуховъ (с. д): Дайте ми думата по правилника.

Председателъ: Нѣмате думата! (Възражения отъ сговориститѣ).

Ще поставя на гласуване. . . (Силно тропане по банкитѣ отъ социалдемократитѣ)

К. Пастуховъ (с. д): Дайте ми думата по правилника!

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: (Къмъ председателя) Дайте му думата.

К. Пастуховъ (с. д): Дайте ми думата! Какво е това безобразие? Вие трѣбва да пазите реда! Вие тукъ не сте диктаторъ, а председателъ на Събраието! Има правилникъ!

Председателъ: Г. Пастуховъ! Права Ви втора бележка. Правилникътъ е изриченъ и нѣма за какво да се спори.

(Пререкание между социалдемократитѣ и сговориститѣ) Вие тамъ (къмъ социалдемократитѣ) ще трѣбва да спазвате реда въ Събранието! Какъвъ е този шумъ отъ васъ? Не ви е срамъ!

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. председателю! Дайте му думата.

К. Пастуховъ (с. д.): Какво е туй — има правилникъ!

Председателъ: Моля, седнете на мѣстото си.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Моля, г. председателю, дайте ми думата.

Азъ Ви моля, г. председателю, да се съгласите да се гласува и тѣхниятъ дневенъ редъ.

К. Пастуховъ (с. д.): Това е правилно.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: За васъ правилно вѣма, г-да! Когато Джидровъ говори два часа и половина, вие мълчахте; когато после говори единъ часъ, вие пакъ мълчахте. За васъ правилниятъ вѣмаше тогава! Вие не съблюдавате правилника! Ние искаме да ви дадемъ доказателство, че сте бламирани. Г. председателю! Нека се гласува и тѣхниятъ дневенъ редъ. Дайте възможност да се видятъ колко сж.

Председателъ: Добре.

Ще поставя на гласуване най-напредъ дневния редъ, предложенъ отъ г. Ради Василевъ. Той е съ следущето съдържание: (Чете) „Народното събрание, като изслуша интерпелатора д-ръ П. Джидровъ по скжпотията въ страната, обявеняната на г. министъръ-председателя и главния комисаръ по продоволствието, както и изказанитъ мнения отъ представителитъ на одѣлнитъ парламентарни групи, вземайки предъ видъ, че посжлването на предметитъ отъ птврва неособимостъ е общо мирово явление, резултатъ на катастрофалната всесветска война, засилено още повече тая година и поради общия неурожай на зърненитъ храни, намира, че българското правителство съ редъ свои мѣроприятия прави всичко възможно за намаляването на скжпотията и подпомагане прехраната на нуждающитъ се, одобрява тая дейност на правителството и заявява, че е готово да подпомогне правителството, ако е нужно да вземе още по-енергични мѣрки въ борбата съ скжпотията, и минава на дневенъ редъ“.

Ония отъ васъ, които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Грамадно болшинство, Събранието приема! (Бурни и продължителни ржкоплескания отъ сговориститѣ)

Ще ви прочета дневния редъ, предложенъ отъ страна на социалдемократическата група.

А. Ляпчевъ (д. сг.): Искамъ думата по четенето на този дневенъ редъ.

К. Пастуховъ (с. д.): И азъ искамъ думата.

Г. Данаиловъ (д. сг.): Какъ може така! Никжде въ свѣта не се гласуватъ два дневни реда. (Пререкания между Г. Данаиловъ и В. Ганевъ)

Председателъ: Моля, г-да, пазете тишина. Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ (д. сг.): Г. г. народни представители! Ако въпросътъ вѣма единъ принципиаленъ характеръ, азъ не бихъ взелъ думата. Но, тѣй както той се слага, за мене има принципиаленъ характеръ. И поради това считамъ за мой дългъ, бидейки отъ доста години въ тоя Парламентъ и за бъдащото на Парламента, да изкажа моитъ разбирания.

Г. министъръ-председателъ, отъ желание, както въ много случаи, така и въ този случай, да докаже, че има всичкото добро желание да не се спори на вѣтврата тукъ, се съгласи не само да се допусне едно пренебрежение на правилника, ами изобщо едно отстъпление отъ принципитъ на парламентаризма, доколкото азъ мога да го разбера. Какво е то? Чл. 58 отъ правилника — да ме извини г. председателъ — азъ го тълкувамъ малко по-иначе по този дневенъ редъ. Тамъ се казва, че когато има предложение за чисто и просто минаване на дневенъ редъ, това предложение по право се гласува на първо мѣсто. Кое е това предложение за чисто и просто минаване на дневенъ

редъ? За довърне на правителството. За мене, г-да, този дневенъ редъ, който ние току-що гласувахме и който доби довърнето на три четвърти, ако не на четири пети отъ присъстващитъ г. г. народни представители, е дневенъ редъ за довърне на правителството.

Председателъ: Безспорно, така е.

А. Ляпчевъ (д. сг.): Когато въ правилника се казва, че този дневенъ редъ се поставя на първо мѣсто, независимо отъ това, кога е постъпилъ, това има голѣмъ смисълъ за управлението на страната и за реда въ Парламента. Той предшествува венчки дневни редове. Това е то смисълътъ на чл. 58.

Но г. председателъ — той ще ме извини — въ случая даде едно разбиране на дневния редъ, както е предложенъ отъ г. Ради Василевъ, кат-че-ли той е единъ дневенъ редъ, който съдържа вѣщо като неодобрение къмъ правителството.

Председателъ: Съвсемъ не.

А. Ляпчевъ (д.): Само така азъ мога да допусна, че неговото гласуване може да бѣде въ зависимостъ отъ това, дали по-рано или по-късно е постъпилъ. Но, както и да е, азъ зная защо се прави това отстъпление. Азъ зная, че то се прави, за да се даде всичкото доказателство, отъ това мѣсто за венчката добра воля да се примиряваме и да вървимъ къмъ едно общо разбиране. Е добре, поставя се тоя дневенъ редъ на гласуване и се гласува.

Сега идвамъ на повдигнатия отъ г. Пастуховъ въпросъ, който настоява непремѣнно и следъ като Парламентътъ се е произнесълъ по единъ дневенъ редъ, за който има неоспорно болшинство, да се гласува и другия дневенъ редъ. Какво искате съ това, г. Пастуховъ? Азъ зная какво искате. Вие искате вогвѣтъ на народнитъ представители да служи за броене гласовѣтъ на една или на друга партийна група, а не и за редъ въ управлението. Съгласете се, това не може да ни интересува, защото това преобръща Парламента отъ едно учреждение самоуважаваше се, отъ едно учреждение съ достоинство предъ страната, на едно учреждение, което ще брон гласовѣтъ на групитъ. Това не е наша задача. Вие имате предостатъчно възможност отъ трибуната да развивате венчки теории които желаете. И вие го правите това, и венчки го правятъ — кой повече, кой по-малко — съ огледъ да създаватъ настроения въ публиката. За жалостъ венчки сме плащали данѣкъ на това, да се създаватъ настроения въ публиката. Но да искате следъ вотиранъ дневенъ редъ, по който е добило безспорно болшинство, наново да се поставя на гласуване другъ дневенъ редъ, какъвъ смисълъ има това? Да изоставимъ дори правилника, какво ще получите Вие? Това не може, г-да, и азъ правя единъ апелъ къмъ г. Джидровъ, да не настоява да се усвоява едно безредие въ нашия Парламентъ, и да се унижава достоинството на Парламента. Затуй съмъ противъ гласуването на другъ дневенъ редъ, следъ като гласуващитъ по-рано е добилъ пълно болшинство. (Ржкоплескания отъ сговориститѣ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д.): Г. г. народни представители! Казаното отъ г. Ляпчевъ показва, че въпросътъ не може тѣй да се разреши, както се искаше на г. председателя и на нѣкои отъ васъ. И азъ съмъ билъ съвършено правъ, като съмъ искалъ да ми се даде думата, за да кажа какъ разбирамъ чл. 58 отъ правилника. Може моето мнение да не се приеме, но винаги единъ народенъ представителъ има право да нека думата. Съжалявамъ, че на г. Ляпчевъ се дава думата, защото се знае, че ще даде друго тълкувание, а на мене не се дава думата. Азъ никога не съмъ одобрявалъ този начинъ на третиране народното представителство и при протеститъ на мнозинства най-различни винаги съмъ смѣталъ за дължностъ да протестирамъ. Азъ съмъ смѣталъ винаги правилника за вътрешна конвенция на Народното събрание.

Председателъ: Затуй толкова малко го спазвате.

К. Пастуховъ (с. д.): Едно председателство, което не дава думата на народнитъ представители по нововъзникналитъ въпроси, то не подпомага развитието на парламентаризма.

Сега дохождамъ на предмета. Г. Ляпчевъ подхвърли на менъ, че нашата цел не е да добиемъ едно разрешение на въпроса, но да използваме трибуната и да създаваме настроение. Съжалявамъ, че г. Ляпчевъ има сега такъва мнение за менъ. Азъ зная много добре, че е билъ на друго мнение, когато е седялъ тукъ при насъ въ опозиция и други тълкувания е давалъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): При друго поведение.

К. Пастуховъ (с. д): Неочаквахъ отъ него, който познава добре нашата дейностъ при всички случаи, да ни таксува като единъ вулгарни партизани. Азъ искахъ въз основа на правилника да защитя едно право на народния представителъ.

Какво казва нашиятъ правилникъ? Може да има мотивиранъ дневенъ редъ и дневенъ редъ чисто и просто за минаване на дневенъ редъ. Когато има нѣколко дневни редове, отъ които единиятъ е за чисто и просто минаване на дневенъ редъ, безъ да се гледа кога е постановилъ този дневенъ редъ, той предшества всички други, той има привилегия. Тоя случай ще пѣмаме. Това казва чл. 56. А чл. 58 казва: „Въ случай че сж предложени нѣколко мотивирани дневни редове, председателтъ ги полага на гласуване по реда на постановяването имъ“. Нищо повече.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Щомъ получи болшинство единъ отъ тѣхъ, другитѣ не се гласуватъ.

К. Пастуховъ (с. д): Ако има два-три дневни редове, всеки единъ трѣбва да бѣде гласуванъ по реда на постановяването си.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Ако не получи болшинство първиятъ, тогава се гласуватъ другитѣ.

К. Пастуховъ (с. д): Моля Ви се. Представете си единъ случай: ще правимъ интерпелация и нашиятъ мотивиранъ дневенъ редъ предшества другитѣ, гласувате го по-рано, получи малшинство, не се приеме — щѣхте ли да се задоволите съ това разрешение на въпроса, или щѣхте да ни кажете: нашиятъ дневенъ редъ не е приетъ, но има другъ мотивиранъ дневенъ редъ въ полза на правителството, ще гласуваме и него, за да видимъ колко гласове ще получи. Ако има трети мотивиранъ дневенъ редъ, пѣма ли право групата, която го прави, или народниятъ представителъ, да иска гласуването му?

Г. Данаиловъ (д. сг): Само единъ дневенъ редъ се гласува.

К. Пастуховъ (с. д): Моля Ви се. Всички дневни редове се гласуватъ. Действително у насъ пѣма заведена практика да се гласуватъ всички дневни редове, у насъ има урадайска практика. Това е вѣрно, но то не е право. Когато една група настоява, да се гласува нейния дневенъ редъ, не можете да ѝ откажете държейки на формални основания. Що защитаватъ г. Ляпчевъ и г. Фаденхехтъ? Не четете ли, г-да, по вестниците, не сте ли виждали какъ става въ другитѣ парламенти: винаги, когато се гласува нѣкой дневенъ редъ, а особено дневенъ редъ, съ който се изказва доверие на правителството, се казва: гласували 150 за срещу 30 противъ. Къде, въ кой парламентъ има този урадайска като у насъ? „Гласувано, болшинство, приема се“. Де го има това? Никъде го пѣма? (Възражения отъ сговорниците)

А. Ляпчевъ (д. сг): Направете предложение да се броятъ гласовѣтъ.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ съмъ правъ и мисля, че ще се повини пристража на нашия парламентъ, ако се приеме това, което предлагамъ, и пѣма да се фалшифициратъ вотовѣтъ, както при разни случаи — азъ не говоря за конкретни случаи — нашиятъ председателства въ миналото сж имали постановката практика да фалшифициратъ вотовѣтъ, като се скриватъ задъ това: „Болшинство“. И ако ги попитате колко гласа сж за и колко противъ — не ще могатъ да ви кажатъ. Азъ искамъ да подчертая, че когато една група жееда да се гласува предложениятъ отъ нея

дневенъ редъ, председателството не може да ѝ откаже. (Глъчка)

Председателтъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

К. Пастуховъ (с. д): Когато искаме да спремъ този урадайска въ гласуването, никой пѣма право да ни откаже.

Азъ моля да се съгласите да се сложатъ на гласуване нашия дневенъ редъ, още повече, че и г. министъръ-председателтъ даде съгласието си за това. Това е право и отъ формално гледище, и по същество.

Председателтъ: Г. г. народни представители! Председателството е длъжно и то да даде своитѣ обяснения относно това, защо приема установената практика. Чл. 58 е много ясенъ и пѣма пужда отъ адвокатски извъртания.

К. Пастуховъ (с. д): Тѣй ли? Азъ протестирамъ! (Възражения отъ сговорниците)

Председателтъ: Г. Пастуховъ! Ето смисъла на чл. 58 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание: ако вне случайно бѣхте дали нашия дневенъ редъ по-рано . . .

К. Пастуховъ (с. д): (Възразява пѣщо)

Председателтъ: Моля, изслушайте и Вън сега другитѣ. — Ето казвамъ, смисъла на чл. 58: ако случайно специалдемократическата парламентарна група бѣше предлязла своя дневенъ редъ първа, явно е, че той трѣбваше, съгласно чл. 58, да се гласува първъ. Пѣма никакво съмнение, че при гласуването на този дневенъ редъ щѣше да се получи малшинство. И понеже има предложень и другъ дневенъ редъ, то ще трѣбва да се гласува и той, тѣй като съ гласуването на първия дневенъ редъ, който е получилъ меншинство, въпросътъ не може да се счита за изчерпанъ.

Но ако е постановилъ по-рано единъ дневенъ редъ, който гласуванъ, е получилъ грамадно болшинство — и съ това въпросътъ е изчерпанъ, тѣй като Народното събрание вече е дало едно решение съ болшинство — тогава има ли смисъла да се гласува другъ дневенъ редъ? Разбира се, че пѣма. Споредъ правилника на нашия парламентъ гласуванията не се правятъ, за да се четатъ гласовѣтъ въ откъснитѣ групи, а за да се вземе едно решение.

Всеки въпросъ у насъ, който се разисква, се свършва съ решение, взето съ болшинство. Има ли такова решение, въпросътъ е изчерпанъ.

Но понеже виждамъ, че има противоречие въ тълкуването на правилника, азъ ще помоля народното представителство да си каже мнението по въпроса.

К. Пастуховъ (с. д): Въпросътъ е решень.

Председателтъ: Моля. — Съгласно ли е народното представителство да се гласува и другиятъ дневенъ редъ? Които сж съгласни, моля, да движатъ рѣка. Явно меншинство; значи, пѣма да се гласува.

К. Пастуховъ (с. д): Щомъ Народното събрание не се съгласява, азъ моля да обявите колко гласа сж за и колко противъ.

Председателтъ: Г. Пастуховъ! Трѣбваше по-рано да предложите да стане поименно гласуване и тогава щѣше точно да се знае, колко сж за и колко противъ.

К. Пастуховъ (с. д): Ще желаемъ да знаемъ гласовѣтъ.

Председателтъ: Моля, г. Пастуховъ, казахъ Ви, че трѣбваше да направите това предложение преди гласуването.

К. Пастуховъ (с. д): Колко сж гласовѣтъ?

Председателът: Констатирамъ грамадно болшинство.

Председателството предлага да вдигнемъ заседанието. Следующето заседание ще бъде утре съ ежщия дневенъ редъ, като се извърши отъ него само първата точка.

Моля ония, които сж съгласни съ това предложение, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 35 м.)

Председателъ: **Д-ръ Т. КУЛЕВЪ**

Секретарь: **Д-ръ Н. ЧИРПАНИЕВЪ**

Началникъ на стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Отпуски, разрешени на народнитѣ представители:

Илия Тодоровъ, Стойчо Момановъ, Маринъ и. Николовъ, Иванъ Петровъ, Ангелъ Вълчевъ, Георги Живковъ, Парашкевъ Дмитровъ, Атанасъ Мишковъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ и Константинъ Пждаровъ 475

Предложения:

1. За отпускане безплатно 20 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ — София (Съобщение) 475
2. За отпускане безплатно 15 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Марница“ на дружество „Червенъ-кръстъ“ за питателния пунктъ за бѣжанцитѣ на гора Свиленградъ (Съобщение) 475
3. За приемане на държавна служба — кондукторъ при държавната мина „Перникъ“ руския

подданицъ Н. Яковлевъ, за срокъ отъ една година (Съобщение) 475

Законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за тарифата на износнитѣ стоки (Съобщение) 475

Запитване отъ парламентарната група на Социалдемократическата партия къмъ министъръ-председателя по прехраната на населението (Продължение разискванията и приемане дневенъ редъ на народния представител Радъ Василевъ) 475

Тълкуване на чл. 58 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание по поводъ гласуването на мотивирани дневни редове, предложени по интерпелацията на парламентарната група на Социалдемократическата партия, относно прехраната и скъпотията 490

Дневенъ редъ за следующето заседание 493